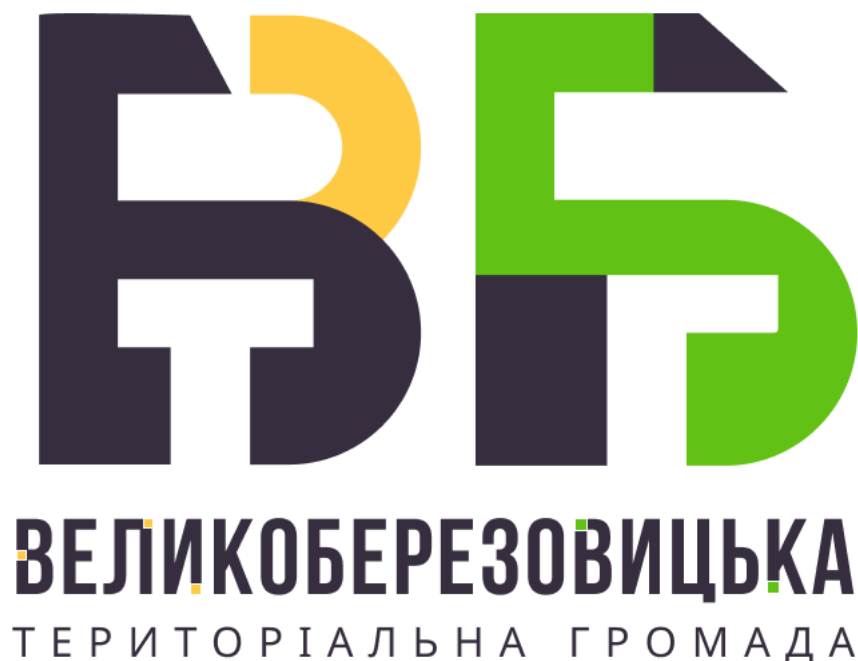

Звіт
про стратегічну екологічну оцінку
проєкту Стратегії
розвитку Великоберезовицької територіальної
громади на 2021 - 2027 роки та Плану заходів з її
реалізації на 2021 – 2024 роки

Замовник:
Великоберезовицька селищна рада
Виконавець:
Західноукраїнський
національний
університет

Договір про надання послуг:
від 15 вересня 2021 року № ННППІ-73-2021

Тернопіль – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
I. Зміст та основні цілі проекту Стратегії розвитку Великоберезовицької територіальної громади на 2021 - 2027 роки.....	6
II. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнози зміни цього стану, якщо документ державного планування не буде затверджено.....	10
III. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу. Опис наслідків виробничої діяльності для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.....	29
IV. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються Стратегії, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом.....	33
V. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, що стосуються Стратегії, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час її підготовки.....	37
VI. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових, постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків.....	42
VII. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Стратегії	49
VIII. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення	51
IX. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Стратегії для довкілля, у тому числі для здоров'я населення	54
X. Резюме нетехнічного характеру інформації	56

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку суспільства все більшого значення у реалізації регіональної політики набуває концепція збалансованого (сталого) розвитку, спрямована на інтеграцію економічної, соціальної та екологічної складових розвитку. Поява цієї концепції пов'язана з необхідністю розв'язання екологічних проблем і врахування екологічних питань в процесах планування та прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку регіонів, громад і населених пунктів.

Інститут екологічної оцінки є відповіддю на сучасні глобальні екологічні виклики та прийнятим в міжнародній практиці інструментом для врахування екологічних факторів під час підготовки комплексних рішень. Він дозволяє передбачити й запобігти можливим негативним наслідкам для довкілля ще на етапі планування документів, які стосуються соціально-економічного розвитку як країн, так і окремих громад.

Обов'язкове застосування такої процедури дає змогу інтегрувати екологічну складову до інших сфер суспільної дійсності, включивши її в документи державного планування. Таким чином на практиці реалізуються принципи сталого розвитку та досягаються задекларовані державою цілі з охорони довкілля, здоров'я та суміжних сфер.

Стратегічна екологічна оцінка (далі, СЕО) розглядається як процедура визначення, опису та оцінювання наслідків виконання документів державного планування для довкілля, в тому числі здоров'я населення, виправданих альтернатив та розроблення заходів із запобігання, зменшення та відшкодування можливих негативних наслідків.

Мета стратегічної екологічної оцінки – сприяння врахуванню екологічних міркувань у процесі підготовки та прийняття планів і програм з метою забезпечення високого рівня охорони довкілля та сприяння збалансованому (сталому) розвитку. Стратегічна екологічна оцінка документів державного планування дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу планованої діяльності на довкілля та використовувати результати цього аналізу для запобігання або пом'якшення екологічних наслідків в процесі планування.

СЕО проводиться згідно із вимогами Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» та «Методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування», затверджених наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 № 296 (із змінами, внесеними згідно з наказом Мінприроди від 29.12.2018 № 465).

Стратегічна екологічна оцінка виконана в обсягах, визначених статтею 11 п. 2, 3 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку».

Об'єктом даної стратегічної екологічної оцінки є проект Стратегії розвитку Великоберезовицької територіальної громади на 2021 - 2027 роки та План заходів з її реалізації на 2021 – 2024 роки (далі, Стратегія).

Етапи проведення СЕО Стратегії розвитку Великоберезовицької територіальної громади на 2021 - 2027 роки та Плану заходів з її реалізації на 2021 – 2024 роки Відповідно до ст. 9 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку»

СЕО Стратегії розвитку Великоберезовицької територіальної громади на 2021 - 2027 роки було здійснено поетапно:

Етап 1. Визначення обсягу СЕО.

Етап 2. Складання звіту про СЕО:

а) аналітична робота: аналіз контексту планування, аналіз поточного стану довкілля, цільовий аналіз;

б) складання звіту, оцінка наслідків реалізації Стратегії, оцінка альтернативних сценаріїв, рекомендації щодо пом'якшення впливу на довкілля, у т.ч. здоров'я населення та заходи із запобігання несприятливому впливу.

Етап 3. Проведення громадського обговорення та консультацій.

Етап 4. Врахування звіту про СЕО, результатів громадського обговорення та консультацій.

Етап 5. Інформування про затвердження Стратегії розвитку Великоберезовицької територіальної громади на 2021 - 2027 роки та Плану заходів з її реалізації на 2021 – 2024 роки.

Етап 6. Моніторинг наслідків виконання Стратегії розвитку Великоберезовицької територіальної громади на 2021 - 2027 роки та Плану заходів з її реалізації на 2021 – 2024 роки.

Стратегічна екологічна оцінка проекту Стратегії розвитку Великоберезовицької територіальної громади на 2021 - 2027 роки та Плану заходів з її реалізації на 2021 – 2024 роки здійснювалася робочою групою науковців Західноукраїнського національного університету у складі:

– керівник – Брич Василь Ярославович, доктор економічних наук, професор, директор навчально-наукового інституту інноваційних освітніх технологій ЗУНУ;

– відповідальний виконавець – Гунько Сергій Іванович, заступник директора навчально-наукового інституту інноваційних освітніх технологій ЗУНУ;

– виконавець – Шушпанов Дмитро Георгієвич, доктор економічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри екології та охорони здоров'я ЗУНУ;

– виконавець – Кривокульська Наталія Михайлівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та публічного управління ЗУНУ.

Під час проведення СЕО робоча група з підготовки Звіту виходила з того, що проект Стратегії розроблявся на принципах забезпечення сталого економічного та соціального розвитку громади, раціонального використання ресурсного потенціалу та екологічної безпеки. Робочою групою здійснювався прогноз наслідків реалізації Стратегії, основною метою якого є оцінка можливої реакції навколишнього природного середовища на прямий чи опосередкований вплив людини, вирішення задач раціонального природокористування відповідно до очікуваного стану природного середовища. Для здійснення стратегічної

екологічної оцінки Стратегії розвитку Великобerezовицької територіальної громади на 2021 - 2027 роки та Плану заходів з її реалізації на 2021 – 2024 роки використовувалися логічні та формалізовані методи прогнозування. Всі припущення, що були зроблені в разі, коли бракує конкретних показників, носять консервативний характер (для врахування найгіршого з імовірних варіантів впливу), враховуючи потенційно можливі кумулятивні ефекти від реалізації документу.

I. Зміст та основні цілі проєкту Стратегії розвитку Великоберезовицької територіальної громади на 2021 - 2027 роки, його зв'язок з іншими документами державного планування

Стратегія розвитку Великоберезовицької територіальної громади на 2021 - 2027 роки є документом державного планування і водночас дієвим практичним інструментом реалізації регіональної політики з питань соціально-економічного та культурного розвитку.

Розпорядженням Великоберезовицького селищного голови № 8 від 12 січня 2021 року була сформована Робоча група з підготовки Стратегії розвитку Великоберезовицької територіальної громади на 2021-2027 роки.

Підготовка Стратегії розвитку відбувалася у відповідності з методологією, запропонованою програмою «U-LEAD з Європою» та іншими методиками із стратегічного планування.

Стратегія розвитку Великоберезовицької територіальної громади на 2021 - 2027 роки (далі – Стратегія) розроблена з метою визначення пріоритетних напрямків розвитку громади у співпраці влади, громадськості та бізнесу.

Стратегія передбачає координацію спільних дій органів місцевого самоврядування, громадського сектору та бізнесу задля втілення єдиної державної регіональної політики розвитку громади з урахуванням основних положень Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695, Національної економічної стратегії на період до 2030 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 року № 179; Стратегії людського розвитку, затвердженої Указом Президента України від 02 червня 2021 року № 225/2021; Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, схвалених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019, Указу Президента України від 8 листопада 2019 року № 837/2019 „Про невідкладні заходи щодо проведення реформ та зміцнення держави”, на 2020–2022 роки”, Стратегією розвитку Тернопільської області на 2021–2027 роки та планом заходів з її реалізації у 2021–2023 роках, яка затверджена рішенням сесії Тернопільської обласної ради від 03 грудня 2020 року № 16.

Методологічною основою розроблення Стратегії є Закони України «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про засади державної регіональної політики».

Наявність стратегії розвитку в громаді дозволяє:

визначити пріоритетні напрямки розвитку громади та зосередити наявні ресурси для їх реалізації,

залучити зовнішнє фінансування із державного бюджету, міжнародних програм;

залучити зовнішнього, внутрішнього інвестора;

покращити комунікацію між місцевою владою, жителями та бізнесом громади;

передбачити ризики та зменшити їх вплив у майбутньому;

підвищити конкурентоспроможність громади;

підвищити ефективність та прозорість влади. Стратегія та План заходів з її реалізації на 2021 – 2024 роки визначає пріоритети (цілі), заходи, завдання та проекти розвитку галузей (сфер діяльності), на реалізацію яких спрямовуватимуться ресурси, в тому числі через регіональні та місцеві цільові програми.

Фінансування пріоритетних напрямків Стратегії здійснюватиметься з урахуванням реальних можливостей обласного і відповідного місцевого бюджету, а також передбачених фінансових ресурсів у державному бюджеті, приватних інвестицій, кредитних ресурсів та міжнародно-технічної допомоги.

Зазначеними вище документами державного планування визначено стратегічні цілі розвитку області та громади на середньострокову перспективу, що сприятимуть забезпеченню стабільності соціально-економічного розвитку, зростанню конкурентоспроможності регіону і громади на внутрішніх та зовнішніх ринках, підвищенню якості життя населення.

Досягнення головної мети Стратегії здійснюватиметься шляхом реалізації наступних пріоритетних цілей соціально-економічного розвитку громади:

Стратегічна ціль I. Громада конкурентної економіки та успішного бізнесу.

Стратегічна ціль II. Розвиток людського потенціалу.

Стратегічна ціль III. Комфортна громада з високим рівнем життя.

Для досягнення цих стратегічних цілей визначені операційні цілі та завдання з розвитку громади (таблиця 1.1.).

Таблиця 1.1.

Пріоритетні стратегічні, операційні цілі та завдання Стратегії розвитку Великоберезовицької територіальної громади на 2021 - 2027 роки

Операційні цілі	Завдання
СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 1. ГРОМАДА КОНКУРЕНТНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА УСПІШНОГО БІЗНЕСУ	
1.1. Динамічний економічний розвиток	1.1.1. Розробка просторової, планувальної та земельпорядної документації 1.1.2. Створення привабливого інвестиційного клімату та сприятливих умов для розвитку бізнесу в громаді
1. 2. Розвиток туризму	1.2.1. Визначення туристичних об'єктів та створення туристичних продуктів 1.2.2. Розвиток зеленого сільського туризму
СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 2. РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ	
2.1. Відкрита влада	2.1.1. Підтримка громадських ініціатив та підвищення громадської активності 2.1.2. Розвиток системи надання публічних послуг
2.2. Підвищення якості рівня освіти, стандартів медичного обслуговування та забезпечення культурних потреб жителів громади	2.2.1. Розробка плану оптимізації та надання освітніх послуг 2.2.2. Покращення стандартів медичного обслуговування 2.2.3. Забезпечення культурних потреб
2.3. Розвиток спорту, підтримка здорового	2.3.1. Розвиток спорту у громаді та популяризація здорового способу життя

способу життя, зміцнення системи надання соціальних послуг	2.3.2. Розвиток системи надання соціальних послуг
2.4. Створення енергоефективної та безпечної громади	2.4.1. Впровадження ефективного енергоменеджменту та енергомоніторингу 2.4.2. Екологічна безпека громади 2.4.3. Підвищення заходів безпеки та громадського порядку 2.4.4. Розвиток системи житлово-комунального господарства громади
2.5. Створення позитивного іміджу громади	2.5.1. Брендинг території громади 2.5.2. Проведення заходів з промоції рекреаційного та туристичного потенціалу громади 2.5.3. Налагодження міжмуніципального співробітництва та партнерських відносин з іншими громадами
Стратегічна ціль III: КОМФОРТНА ГРОМАДА З ВИСОКИМ РІВНЕМ ЖИТТЯ	
3.1. Модернізація інфраструктури закладів гуманітарної сфери	3.1.1. Модернізація, ремонт та зміцнення матеріально-технічної бази закладів освіти 3.1.2. Модернізація, ремонт та зміцнення матеріально-технічної бази закладів охорони здоров'я 3.1.3. Модернізація, ремонт та зміцнення матеріально-технічної бази закладів культури 3.1.4. Модернізація, ремонт та зміцнення матеріально-технічної бази закладів та об'єктів спорту
3.2. Вдосконалення інфраструктури закладів публічних послуг та житлово-комунального господарства	3.2.1. Будівництво та реконструкція закладів публічних послуг 3.2.2. Розвиток дорожньої інфраструктури та житлово-комунального господарства
3.3. Екологічна безпека та благоустрій громади	3.3.1. Екологічна безпека 3.3.2. Благоустрій населених пунктів громади

Основою Стратегії є людино центричний підхід, оскільки розвиток людського капіталу є підґрунтям зростання місцевої та регіональної економіки та зміцнення конкурентних позицій громади як в регіоні, так і країні.

Методологія Стратегії розглядає сталість (сталий розвиток) і соціальну інтеграцію як основні принципи місцевого розвитку.

Сталий розвиток має в своїй основі чотири ключові мети:

- суспільний прогрес та рівність;
- стабільне економічне зростання;
- захист навколишнього середовища;
- збереження природних ресурсів.

Виконання пріоритетних напрямів та завдань Стратегії та Плану заходів з її реалізації на 2021 – 2024 роки забезпечують виконавчий комітет Великоберезовицької селищної ради спільно з територіальними органами

центральної влади, а координацію реалізації Стратегії покладено на відділ економічного розвитку, інвестицій та державних закупівель Великоберезовицької селищної ради, контроль за ходом реалізації Стратегії здійснює комітет з управління впровадженням Стратегії розвитку.

Зв'язок з іншими документами державного планування:

- Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695;
- Національна економічна стратегія на період до 2030 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 року № 179;
- Стратегія людського розвитку, затверджена Указом Президента України від 02 червня 2021 року № 225/2021;
- Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року, схвалені Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019;
- Указ Президента України від 8 листопада 2019 року № 837/2019 „Про невідкладні заходи щодо проведення реформ та зміцнення держави”;
- Стратегія розвитку Тернопільської області на 2021–2027 роки та план заходів з її реалізації у 2021–2023 роках, яка затверджена рішенням сесії Тернопільської обласної ради від 03 грудня 2020 року № 16.

Для підготовки Звіту використовувалася така інформація:

- інформацію, яка міститься в інших законодавчих актах і має відношення до проекту Стратегії,
- статистичну інформацію щодо району планованої діяльності;
- дані моніторингу існуючого стану довкілля (кліматичні, метеорологічні, гідрологічні спостереження, дані про фонове забруднення та ін.);
- статистику захворюваності місцевих жителів;
- іншу доступну інформацію.

В процесі проведення СЕО експерти використовували матеріали Регіональної доповіді «Про стан навколишнього природного середовища в Тернопільській області у 2020 році» Управління екології та природних ресурсів Тернопільської ОДА та Екологічний паспорт регіону: Тернопільська область – 2021 рік, матеріали довідника ДЗ Центр медичної статистики МОЗ України «Показники здоров'я населення та використання ресурсів охорони здоров'я в Україні за 2019-2020 роки».

II. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо документ державного планування не буде затверджено

Великобerezовицька територіальна громада Тернопільської області створена 12 червня 2020 року відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України № 724-р. та об'єднала тринадцять населених пунктів з адміністративним центром у селищі міського типу Велика Березовиця.

Великобerezовицька громада має вигідне географічне розташування: знаходиться в центральній частині Тернопільської області. Рельєф її рівнинний в межах Тернопільського плато. Поверхня території має нахил з півночі на південь. Це підтверджують переважні напрями русел рік.

Великобerezовицька територіальна громада межує:

- на півночі — із Тернопільською міською громадою;
- на північному заході – із Підгороднянською громадою;
- на заході – із Купчинецькою громадою;
- на сході — із Великогаївською громадою;
- на південному сході — із Тербовлянською громадою;
- на півдні – із Микулинецькою громадою;
- на південному заході — із Золотниківською громадою.

Таблиця 2.1.

Порівняння громади та області.

Територіально-адміністративні одиниці	Площа, км ²	Площа у % до загальної площі/області	Населення, осіб	Населення у % до загального населення/району/області	Густота населення, осіб / км ²
смт.Велика Березовиця	17.6	-	9 250	-	525
с.Велика Лука, Хатки	19.2	-	1 212	-	63
с.Буцнів, Серединки	26,3	-	1 289	-	49
с.Миролюбівка, Лучка	27,5	-	1 262	-	45
с.Настасів, с.Йосипівка, с.Мар'янівка	55.0	-	2 713	-	49
с.Мишковичі	17,7	-	2 138	-	120
с.Острів	21,7	-	1 976	-	91
с.Петриків	11,7	-	4 273	-	365
Великобerezовицька громада	196,7	1,4	24 113	2,3	122
Тернопільська область	13 824	100	1 027 311	100	74

Поточний стан довкілля в Тернопільській області узагальнено в матеріалах Екологічного паспорту Тернопільської області: Тернопільська область – 2021 рік, Регіональної доповіді «Про стан навколишнього природного середовища в Тернопільській області у 2020 році» Управління екології та природних ресурсів Тернопільської ОДА, а також щомісячних інформаційно-аналітичних оглядах про стан довкілля у Тернопільській області.

Зміст цих документів повністю розкриває екологічну ситуацію в Тернопільській області, зокрема, що стосується впливу на такі компоненти довкілля і складові життєдіяльності населення:

- атмосферне повітря;
- водні ресурси;
- земельні ресурси;
- відходи;
- біорізноманіття та природно-заповідний фонд;
- наслідки для здоров'я населення.

СТАН АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ. Тернопільська область розташована у помірному кліматичному поясі із переважаючим західним напрямком перенесення повітряних потоків. Тому на її територію, довкілля та населення мають вплив забруднені атмосферні маси повітря, зокрема Бурштинською і Добротвірською тепловими електростанціями, які входять у десятку найбільших забруднювачів повітря в Україні.

За даними Головного управління статистики у Тернопільській області у 2020 році загальна кількість викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел по Тернопільській області становила 9,482 тис.т., а у 2019 9,409 тис. т або збільшилась на 0,8 %.

Таблиця 2.2

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності, 2019-2020рр.

	Обсяги викидів			
	2019 рік (тис. тонн)	% до 2018 року	2020 рік (тис. тонн)	% до 2019 року
Усі види економічної діяльності	9,409	100,0	9482,4	100,8
Сільське, лісове, рибне господарство	3,181	33,8	2855,3	89,8
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	0,946	10,1	1000,1	105,8
Переробна промисловість	1,491	15,8	1299,3	87,2
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	0,769	8,2	963,1	125,2
Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	0,001	0,0	2,1	167,2
Будівництво	0,042	0,5	6,2	15,1
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	0,106	1,1	84,1	79,1
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	2,078	22,1	2651,8	127,6
Тимчасове розміщення й організація харчування	0,0	0,0	0,8	654,2
Інформація та телекомунікації	0,003	0,0	3,0	102,2
Фінансова та страхова діяльність	-	-	-	-
Операції з нерухомим майном	0,039	0,4	18,8	47,5
Професійна, наукова та технічна діяльність	0	0	0	92,9
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	0,438	4,7	337,5	77,1

Освіта	0,173	1,8	151,7	87,7
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	0,141	1,5	107,4	76,4
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	0,001	0,0	1,0	93,0
Надання інших видів послуг	0,0	0,0	0,2	124,8

Зростання обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення у Тернопільській області в 2020 році пов'язане із збільшенням обсягів викидів забруднюючих речовин підприємствами газотранспортної системи регіону.

У 2020 році у містах та районах області, де розташовані підприємства, діяльність яких пов'язана з транспортуванням та постачанням газу, мала місце тенденція щодо збільшення обсягів викидів в атмосферне повітря. До цих підприємств належить: Тернопільське лінійне виробниче управління магістральних газопроводів ПАТ „Укртрансгаз”, розташоване на території громади, яке збільшило викиди на 0,917 тис. тонн (на 196,7%) відповідно через збільшення обсягів транспортування газу).

ПАТ „Укртрансгаз» філія УМГ „Львівтрансгаз” Тернопільське лінійне виробниче управління магістральних газопроводів – 466,1 тони у 2019 році та 1382,6 тонни у 2020 році, увійшовши таким чином в п'ятірку найбільших забруднювачів атмосферного повітря в Тернопільській області.

Інформація щодо динаміки викидів в атмосферне повітря Тернопільської області у 2000 році та впродовж 2011-2020 років приведена в табл. 2.3. Інформація щодо динаміки викидів в атмосферне повітря Тернопільської області у 2000 році та впродовж 2011-2020 років (табл. 2.3) свідчить про загальну тенденцію до зниження їхніх обсягів. Тенденція викидів в атмосферне повітря як стаціонарними, так і пересувними джерелами впродовж 2011-2020 років є спадною. Аналогічно за цей же період зменшувались показники: щільності викидів у розрахунку на 1 кв.км; обсягів викидів у розрахунку на 1 особу; обсягів викидів на одиницю ВРП. Базовий темп зростання за усіма цими показниками є від'ємним, в той час як ланцюговий темп зростання – неоднозначний, що зумовлено множиною причин та впливом різнохарактерних факторів.

Таблиця 2.3

**Інформація щодо динаміки викидів в атмосферне повітря
Тернопільської області у 2000 році та впродовж 2011-2020 років, тис. тонн**

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис. т.			Щільність викидів у розрахунку на 1 кв.км, кг	Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг	Обсяг викидів на одиницю ВРП
	Всього	у тому числі				
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами			
2000	*	8,9	*	*	*	*
2011	65,4	20,4	45,0	4700	60,4	4,0
2012	65,1	21,0	44,1	4709	60,3	3,6
2013	57,7	15,9	41,8	4173	53,6	3,2
2014	49,03	8,23	40,8	3551,8	45,8	*
2015	46,33	8,46	37,87	3351,6	43,4	2,3

2016	45,2	9,0	36,2	3270	42,5	1,5
2017	45,3	10,6	34,7	3277	42,9	1,1
2018	42,9	10,2	32,7	3104	40,9	0,9
2019	42,0	9,4	32,6	3037	40,2	0,7
2020	41,6	9,5	32,1**	3005	40,2**	***

* статистичні дані відсутні

** Дані щодо викидів від пересувних джерел попередні

*** Дані щодо показників ВРП будуть оприлюднені в травні 2022 року

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря Тернопільської області за останні десять років має досить чіткі тенденції. Зокрема, достовірна трендова модель (з коефіцієнтом детермінації 97,76%) викидів всіма джерелами описується поліномом третього ступеня, тобто вказує на прискорений у часі спад обсягів вказаних викидів, що з 2017 р. змінюється на зростання, яке за умов збереження незмінними всіх діючих факторів також буде прискорюватися.

Аналогічну динаміку мають викиди за джерелами, зокрема поліномом третього ступеня описується динаміка викидів забруднюючих речовин пересувними джерелами. Високі значення коефіцієнтів детермінації в побудованих трендових моделях свідчать про їх достовірність, що дозволяє будувати адекватні інерційні прогнози, проте дані моделі не відображують дію різних факторів на обсяги викидів забруднюючих речовин, які чинять вплив на динаміку останніх і можуть змінювати вказані тенденції.

В межах території Великоберезовицької громади атмосферне повітря забруднюється викидами автотранспорту, як транзитного так і локального, оскільки через селище і громаду проходить дорога міжнародного значення з інтенсивним рухом транспорту, а також викидами промислових, зокрема асфальтобетонний завод у с.Острів) та комунальних підприємств (котелень).

КЛІМАТ. Клімат Великоберезовицької громади є помірно континентальним, з теплим вологим літом і м'якою зимою. Середня температура повітря коливається від -6°C в січні до $+20^{\circ}\text{C}$ в липні. Вітри (найчастіше північно-західні і південно-західні, найменше — північні і південні) характерні для всіх пір року, особливо для літа. Активна циклонна діяльність зумовлює велику кількість опадів, яка в середньому за рік становить 520 - 600 мм. Влітку часто бувають зливи, нерідко — грози, іноді - град. Сніговий покрив – від 2-ї половини грудня до початку березня. Товщина – 8 -10 см, максимуму досягає у 2-й декаді лютого. В останні роки, як і загалом по Україні, відзначається тенденція до глобального потепління – щороку середньорічна температура підвищується на 2°C . Станом на початок 2020 року цей показник по Великоберезовицькій ТГ становив $+9 +10^{\circ}\text{C}$.

За даними Тернопільської обласної гідрометеорологічної станції на території Тернопільської області знайшли своє відображення глобальні кліматичні зміни, які спостерігаються в Україні та світі. Це явище спостерігається із середини 90-х років минулого століття і супроводжується зменшенням кількості опадів, нерівномірному розподілі їх за вегетацію та підвищенні температурного режиму.

Протягом останніх 10 років реєструється зростання температури атмосферного повітря у м. Тернопіль, а відповідно також і в Великоберезовицькій територіальній громаді у межах $0,8 - 2,3^{\circ}\text{C}$, що відповідає загальним тенденціям як в Україні, так і в Європі. Найбільший внесок у зміну річної температури в

регіоні мали літній та зимовий сезони. Їх середня температура зросла, відповідно, на 1.3°C та 1.2°C. При цьому найбільш суттєво підвищилась температура повітря у січні (2.1°C) та липні (1.6°C). Весною середня температура виросла на 0.9°C. Цей ріст значною мірою зумовлений підвищенням температури у березні (1.7°C). температура повітря восени змінилась несуттєво (0.1°C). Ріст середньої за рік та місяць приземної температури повітря у Тернопільській області зумовлений збільшенням максимальної та мінімальної температури повітря впродовж усього року. Ці зміни практично не викликають сумнівів. Значне зростання максимальної і, особливо, мінімальної температури повітря у холодний період року зумовило зменшення кількості морозних днів.

Підвищення температури повітря на Тернопільщині зумовило також збільшення майже на два тижні тривалості теплого періоду та зростання його комфортності для людини. Ріст максимальної температури, зумовив збільшення кількості спекотних днів, коли максимальна температура повітря перевищувала 20 та 25 °C. При цьому найбільш інтенсивний ріст, як і в інших регіонах, характерний для температури вище 25 °C.

Збільшення числа спекотних днів на Тернопільщині супроводжувалось ростом відносної вологості, що ймовірно привело до збільшення кількості днів з задихою, яка несприятливо впливає на самопочуття та здоров'я людини. Зміна кількості опадів, що випадають в області за рік та сезон дуже мало ймовірна. При цьому відмічається деяке їх підвищення восени, особливо у вересні (майже на 30%) та зменшення зимою, особливо у грудні та січні. Підвищення температури повітря, особливо мінімальної, у холодний період зумовило на значній території України зміну структури опадів. Проте на Тернопільщині збільшення повторюваності числа днів з дощем взимку і зменшення числа днів зі снігом є несуттєвим.

Таблиця 2.4

Інформаційні дані щодо динаміки обсягів викидів парникових газів за 2015-2020 роки, тис.тонн

№	Назва парникового газу	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1.	Метан (CH ₄)	3,12	3,20	3,60	3,60	3,69	3,99
2.	Оксид азоту (N ₂ O)	0,043	0,70	1,00	1,00	0,037	0,015
3.	Діоксид вуглецю (CO ₂)	364,4	407,2	611,3	600,0	672,5	487,4
	ВСЬОГО:	367,563	411,1	615,9	604,6	676,227	491,4

Викиди речовин, що належать до парникових газів в області у 2019 році склали 491,4 тис.тонн, зокрема метан – 3,99 тис.тонн (39% у загальному обсягу викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел), оксид азоту (N₂O) – 0,015 тис. тонн (0,39%), діоксиду вуглецю – 487,4 тис.тонн. В загальному кількість викидів парникових газів в 2020 році у порівнянні з 2019 роком скоротилась на 184.827 тис. тонн. Але викликає стурбованість тенденція на зростання викидів парникових газів (особливо CO₂) за останні 5 років, що пов'язано із відновленням виробництва в області.

СТАН ВОДНИХ РЕСУРСІВ. Забезпечення водою галузей економіки області та населення здійснюється із поверхневих та підземних джерел. Рівнинний рельєф і достатнє зволоження впливають на формування густої річкової мережі. Громада характеризується розвиненою мережею водних об'єктів та високим рівнем залягання ґрунтових вод, у зв'язку з чим існує загроза підтоплення земель. Водойми потребують оздоровлення і розробки проектів щодо розчистки русел і берегоукріплення та підвищення водозабезпеченості населених пунктів. Більш як 120 річок області мають довжину понад 10 км. До середніх річок належить річка Серет, що є найбільшою на території громади; всі інші (р. Нішла, р. Руда): – до малих. Ріки громади мають змішаний тип живлення. Навесні вони поповнюються талими сніговими водами, влітку – дощовими, весь рік – підземними водами. При цьому атмосферні опади складають 70%, а підземні води – 30% загального стоку. Найвищий рівень води в ріках спостерігається у березні і квітні, коли тане сніг, а також в першій половині літа, коли часто випадають дощі. Під час повені рівень води може піднятися на 10-50 см за добу. Найнижчий рівень води в ріках (межень) – у серпні-вересні і грудні-лютому, коли випадає незначна кількість опадів.

За водозабезпеченістю Тернопільська область займає 15 місце в Україні. На території області налічується 1401 річка загальною довжиною 6066 км, 26 водосховищ загальною площею водного плеса 3579 га, об'ємом води 81,2 млн. м³ і 886 ставків загальною площею водного плеса 5627 га, об'ємом води 58,8 млн. м³, 3432 артезіанські свердловини і 74285 шахтних колодязів. В залежності від водності року на одного мешканця області припадає лише від 1 до 1,5 тис. м³ води на рік. До того ж розподіл водних ресурсів по території області нерівномірний. Великоберезовицька громада вважається достатньо водозабезпеченою.

Загальна парадигма національної політики щодо питного водопостачання та водовідведення в Україні, вочевидь, потребує змін у контексті децентралізації. Трансформаційні процеси в галузі публічного управління, характерні для децентралізації, безумовно, матимуть вплив на визначення цілей державної політики (насамперед стратегічних), а також на засоби та інструменти (наприклад, програми) для їх прийняття та реалізації. Крім цього, національна політика у цьому секторі глибоко пов'язана з глобальними Цілями сталого розвитку (ЦСР), а саме з «водною» ціллю – ЦСР 6.

Водні ресурси Великоберезовицької громади використовуються для промислового і сільськогосподарського водопостачання, комунально-побутових потреб, риборозведення, рекреаційних цілей. Інформація щодо динаміки водоспоживання за 2017-2020 роки подана у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Інформація щодо динаміки водоспоживання за 2017 – 2020 роки

Показники	Одиниця виміру	2017	2018	2019	2020
Забрано води з природних джерел, у тому числі:	млн. м ³	49,23	50,81	52,07	38,75
поверхневої	млн. м ³	23,91	25,20	27,87	20,73
підземної	млн. м ³	25,32	25,61	24,20	18,02
Забрано води з природних джерел у розрахунку на одну особу	м ³	46,6	47,2	49,3	36,69

Використано свіжої води, усього	млн. м ³	37,30	38,44	40,23	30,74
у тому числі на потреби:					
- господарсько-питні	млн. м ³	17,81	17,75	16,90	15,14
- виробничі	млн. м ³	19,41	20,47	23,10	15,20
- сільськогосподарські	млн. м ³	3,705	3,704	2,968	0,11
- зрошення	млн. м ³	0,073	0,226	0,235	0,16
Використано свіжої води у розрахунку на одну особу	м ³	35,1	36,0	38,2	29,20
Втрачено води при транспортуванні	млн. м ³	5,46	5,19	4,50	4,64
- у відсотках до забраної води	%	11,1	10,2	8,64	11,97

Чітко простежується стабільне зростання споживання води для виробничих потреб та зрошення, при загальному зменшенні водогосподарського питного споживання використання свіжої води у розрахунку на одну особу щорічно зростає на 1-2 м³.

В основному забруднені стоки скидають підприємства комунальної сфери, через каналізаційні мережі яких скидається близько 80% забруднених зворотних вод. Головною причиною цього є значна зношеність каналізаційних мереж, насосних станцій, очисних споруд, несвочасне проведення поточних та капітальних ремонтів, припинення експлуатації обладнання у зв'язку з високою енергоємністю, низька кваліфікація обслуговуючого персоналу, недостатня увага міських і селищних голів до питань забезпечення належного функціонування згаданих об'єктів.

В режимі повної біологічної очистки працюють тільки очисні споруди КП „Тернопільводоканал”, розташовані саме на території Великоберезовицької територіальної громади.

За даними суб'єктів системи моніторингу Тернопільської області, упродовж 2019-2020 року на території регіону гідрохімічні показники якості поверхневих вод у створах спостереження в цілому не зазнали значних змін і переважно відповідали гранично допустимим концентраціям для водойм рибогосподарського призначення.

На екологічний стан поверхневих вод області у 2020 році впливали скиди недостатньо очищених стічних вод внаслідок неефективної роботи каналізаційно-очисних споруд, невнесення в природу прибережних захисних смуг і водоохоронних зон, а також їх недодержання, насамперед у населених пунктах, засмічення водойм побутовими відходами. Головні джерела забруднення поверхневих водних об'єктів – це підприємства житлово комунального господарства.

На території Тернопільської області та Великоберезовицької громади транскордонне забруднення поверхневих вод відсутнє. Оцінка якості поверхневих вод області здійснювалась на основі аналізу інформації стосовно величин гідрохімічних показників у порівнянні з відповідними значеннями їх гранично – допустимих концентрацій (ГДК) та фоновими показниками. Спостереження за станом поверхневих вод Тернопільської області здійснювалося Регіональним офісом водних ресурсів у Тернопільській області, а також - Тернопільським обласним лабораторним центром Міністерства охорони здоров'я України.

Відсутність окремих показників щодо біологічного споживання кисню у водоймах Тернопільської області у 2020 році пов'язаний з тим, що контроль за їх станом не проводився.

Стан водойм в межах громади можна охарактеризувати в цілому як задовільний. По якості води в водоймах воду можна охарактеризувати як нормативно-чисту. Моніторинг якості води поверхневих водойм свідчить про те, що незважаючи на значний спад промислового виробництва за останні роки та зменшення скидів стічних вод у водойми, по області відмічається тенденція до погіршення екологічного стану водойм II класу за мікробіологічними показниками. Основними причинами забруднення водойм області є те, що населені пункти (села і селища, зокрема і смт. Вел. Березовиця не забезпечені станціями для очистки стічних вод.

На території громади є цікава гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Острівське джерело». Острівське джерело — гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення в Україні, оголошене об'єктом природно-заповідного фонду рішенням Тернопільської обласної ради від 18.03.1994. Площа джерела 0,12 га, під охороною — джерело питної води, що має науково-пізнавальну, історико-культурну та естетичну цінність.

СТАН ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ. На землях Великоберезовицької громади переважають опідзолені чорноземи з товщиною гумусного шару 80-90 сантиметрів. Вміст гумусу становить 3,6-3,8 %, а рівень рН коливається у межах 5,7-5,9. Ґрунти середньосуглисті ґрунти, зернистої структури. У долині річки Нішла поширені лучні ґрунти. Вони карбонатні. Вміст гумусу в них становить близько 4 %, а рівень рН – 6,7-6,9. У заплаві річки Серет переважають лучно-болотні ґрунти. У структурі земель, що оточують громаду, різко переважають сільськогосподарські угіддя - близько 75 %, землі житлової і громадської забудови становлять майже 8%. Сільськогосподарські угіддя включають орні землі, багаторічні насадження, пасовища і сінокоси. Найвищу частку у сільськогосподарських угіддях займають орні землі (рілля). За цим показником (81,9%) область посідає одне з перших місць в Україні. Частка орних земель в громаді є однією з найбільших області.

Таблиця 2.6.

Структура земельного фонду Великоберезовицької територіальної громади.

№	Земельні угіддя, га	Площа
1.	Землі сільськогосподарського призначення, га	14849,1575
2.	Землі житлової і громадської забудови, га	1517,4212
3.	Землі природо - заповідного та іншого природоохоронного призначення, га	8,0398
4.	Землі оздоровчого призначення, га	93,2019
5.	Землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення, га	293,49
6.	Землі водного фонду, га	130,7163
7.	Землі рекреаційного призначення, га	10,9457
8.	Землі історико-культурного призначення, га	2,51
9.	Землі лісгосподарського призначення, в т.ч. ліси, га	2012,1425

10.	Інші землі, га	1928,6
Всього:		756,3831

На території Великоберезовицької територіальної громади Тернопільської області є деякий резерв для збільшення площі сільськогосподарських земель – це заболочені і перезволожені землі. Вони розташовані на заплавах, плоских межириччях. В області тривалий час проводилися роботи із осушення цих земель. Але в багатьох випадках таке осушення в долинах рік не було доцільним. Воно призвело до обміління русел рік, зниження води в колодязях, зникнення джерел, а також деградації та зникнення ряду водно-болотних угідь.

Площа осушених земель на території Великоберезовицької територіальної громади складає, - 4405 га.

Приведення кількості використання орних земель до природоохоронно-безпечних і обґрунтованих значень в значній мірі стримується внаслідок передачі цих площ у приватну власність, відсутності економічного механізму зменшення рівня використання еродованих і деградованих земель, „нульового” фінансування здійснення консервації земельних ділянок. Основними антропогенними факторами, що впливають на стан земель та довкілля, є сільське господарство, промисловість, транспорт, енергетика та ін.

Спостереження за станом родючості ґрунтів Тернопільської області здійснює Тернопільська філія державної установи „Інститут охорони ґрунтів України”. Загальну характеристику стану родючості ґрунтів можна оцінити за еколого-агрохімічним балом. Такий бал земельної ділянки враховує не лише наявність у ґрунті поживних речовин, важких металів, пестицидів та радіонуклідів, а й поширені ґрунти, їх змитість, кислотність та інші фізико-хімічні властивості, які впливають на родючість ґрунту.

Середньозважений бал паспортизованих земель становить по області – 57. У Великоберезовицькій територіальній громаді (62-65 балів). Тут залягають найбагатші ґрунти області – це чорноземи глибокі малогумусні, чорноземи реградовані, чорноземи опідзолені та невелика частка темно-сірих опідзолених. В переважній більшості місцевостей громади ґрунти середньої і високої якості.

СТАН ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ. Стан навколишнього середовища у громаді необхідно терміново покращувати. Насамперед слід зауважити, що вплив на природне середовище Великоберезовицької громади має те, що вона знаходиться поруч з обласним центром і, через це, наражається на додаткові ризики від діяльності людини. Негативний вплив на екологічну ситуацію громади також має те, що на її території розташовані фільтраційні ставки очисних споруд м.Тернопіль, які займають близько 41 гектар.

Ще однією екологічною проблемою громади є недосконала система очищення стічних вод та каналізації. Каналізаційна мережа наявна тільки у багатопверхових будинках у адміністративному центрі та частині приватних домогосподарств, деяких населених пунктах громади (близько 29% від усього житлового фонду громади). На території більшості сіл громади каналізація відсутня, населення користується індивідуальними септиками, вигрібними ямами.

До інших екологічних проблем громади також належить агресивне ведення сільського господарства (хімікати негативно впливають на флору і фауну, поверхневі та ґрунтові води).

На території Великоберезовицької територіальної громади вивіз твердих побутових відходів відбувається за загальною та індивідуально-подворовою системами вивезення ТПВ. В подальшому, відповідно до результатів конкурсу, вивезення ТПВ буде здійснюватися ПП «Катруб», лише згідно заключених індивідуальних договорів.

Тернопільська область відноситься до мало лісистих областей України. Площа земель лісогосподарського призначення області становить 201,4 тис. га, з них 183,2 тис. га земель, вкритих лісовою рослинністю. Лісистість області становить 13,3%. На одного жителя області припадає 0,19 га вкритих лісом земель. Ліси на території області розташовані нерівномірно та зосереджені, в основному, у північній (з переважанням соснових деревостанів) і північно-західній частині (бук, граб), де лісистість досягає 20-25%, а також у південній частині (дуб, граб), де лісистість досягає 14-18%.

Землі лісогосподарського призначення, - в т.ч. ліси, займають на території громади 1928,6 га. (розподіл лісів в межах громади та їх форма власності табл.2.7.).

Таблиця 2.7.

Ліси та землі лісогосподарського призначення Великоберезовицької громади

Адміністративно-територіальні одиниці	Ліси та землі лісогосподарського призначення, га		
	Форма власності		
	державна	землекористувачі	комунальна
Велика Березовиця	77,0	Тернопільське лісове господарство	-
Велика Лука, Хатки	41,0	Рішенням № 77 від 15 червня 2001 року землі вкриті лісом передані Тернопільському Держлісгоспу., про те документи для оформлення прийому – передачі лісових площ невіготовлені по даний час.	-
Буцнів, Серединки	123,0	Тернопільське лісове господарство	-
Настасів, Йосипівка, Мар'янівка	-	-	-
Мишковичі	263,40	Тернопільське лісове господарство	11,6000

Миролюбівка, Лучка	1004,5025	Тернопільське лісове господарство	-
Острів	269	Тернопільське лісове господарство	-
Петрики	132	Тернопільське лісове господарство	-

У Настасові розміщена пам'ятка природи місцевого значення - Настасівський дендрологічний парк.

Про значимість штучно створених насаджень і разом з тим наявність проблем свідчать інформаційні дані опитування лідерів територіальних громад щодо значення лісосмуг, яку було проведено у жовтні 2020 року. В опитуванні брали участь 80 лідерів об'єднаних територіальних громад із 22 регіонів України (14% міських ОТГ, 41% селищних і 45% сільських).

За інформаційними даними опитування, виявлено:

- у переважній більшості громад відсутня документація на землі під лісосмугами. Лише близько третини громад утворили комісії відповідно до постанови КМУ від 22 липня 2020 р. № 650;

- у більшості громад лісосмуги зайняли площі до 500 га, є не зареєстрованими в ДЗК, чверть з них практично знищені;

- лише у 30% опитаних громад лісосмуги знаходяться в оренді та здебільшого у постійному користуванні;

- у більшості випадків відсоток від НГО встановлений як орендна плата за користування лісосмугами на рівні не більше 3%.

Разом з тим, лідери ОТГ прагнуть отримати більш детальну інформацію щодо усіх аспектів використання лісосмуг. Більшість із них готові брати лісосмуги у власність ОТГ.

БІОРИЗНОМАНІТТЯ ТА ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИЙ ФОНД

Рослинний світ. Флора Тернопільщини багата і різноманітна. Вона налічує близько 1100 видів вищих спорових і насінневих рослин, які належать до 100 родин і 500 родів. Географічне положення Тернопільської області визначило і різноманітність її рослинного покриву. Західна та північна частини області (Тернопільський і Кременецький адміністративні райони) віднесені до Західноукраїнської підпровінції Східно-європейської провінції Європейської області широколистяних лісів. Східні та південно-східні частини території належать до Подільсько-середньопридніпровської підпровінції Східноєвропейської провінції Європейсько-сибірської лісостепової області.

У східній частині області на рівнинному плато переважають карбонатні чорноземи, на яких колись розвивалась лучно-стєпова рослинність. Степова рослинність на території Тернопільської області в природному вигляді не збереглась. Майже всі степові ділянки розорані, а ті, що залишилися, зазнали значного впливу людини. Нерозорані степові ділянки можна зустріти на схилах горбів, балок та ін.

На заході в умовах розчленованості місцевості та м'якшого клімату поширений комплекс опідзолених чорноземів, на яких у період формування сучасної флори розвивалась лісова рослинність.

Заплавні луки поширені у верхніх і середніх течіях р. Серет, Тут розвинений багатий покрив із злакових і злаково-болотних трав. Суходільні луки займають підвищені рівнини і схили ярів та балок в межах Тернопільського плато. У рослинному покриві переважають бобово-злакові трави. Болотна рослинність зосереджена головню у заболочених долинах річок.

На території області зростає 160 видів вищих судинних рослин, які занесені до Червоної книги України та 102 види рослин, що є регіонально-рідкісними. Крім того, охороняється 15 видів рослин, що віднесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори і фауни і природних середовищ існування в Європі, 40 види рослин, що віднесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), 16 видів, що віднесені до Європейського Червоного списку.

Тваринний світ області та громади представлений лісовими та степовими видами. Трапляється види, які водяться на Поліссі, а також у Карпатах. Поліські види поширені в північній частині області. Це куниця лісова і кам'яна, заєць, білка, дикий кабан, рись, вовк, рябчик, тетерев, куріпка та ін. В області та громаді поширені також тварини степу – заєць, сіра і степова полівки, тхір, жайворонок, перепелиця, стрепет. У річках громади водяться коропа, карасі, лини, окуні, соми, щуки, у багатьох річках і ставах – цінні хутрові звірі (видра, ондатра), дикі водоплавні птахи.

До ендемічних видів належать подільський кріт, плямистий ховрах, мала кутора, чагарникова полівка. Деякі види тварин області перебувають під загрозою цілковитого знищення і тому вимагають охорони. Серед них є рідкісні, які занесені до „Червоної книги України” – лелека чорний, тхір степовий, широковоух звичайний, пугач, орлан білохвіст, кіт лісовий, беркут, кутора мала, скопа, полоз лісовий та інші.

На території області заборонено відстрілювати видру, ондатру, білку, сіру куріпку, яструба-перепелятника, ворона та грака. На території області охороняється 414 видів тварин, з них 195 видів віднесені до Червоної книги України. Крім цього, охороняється 68 видів тварин, що віднесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), 306 видів - до додатків Конвенції про охорону дикої флори і фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція), 34 - до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннська конвенція, CMS), 40 видів тварин охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA), 24 види охороняються відповідно до Угоди про збереження кажанів в Європі (EUROBATS).

ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИЙ ФОНД. Природно-заповідний фонд Тернопільської області станом на 1 січня 2021 року мав у своєму складі 643 одиниці територій та об'єктів. Фактична площа природно-заповідного фонду області (без урахування площі тих об'єктів, що входять до складу територій інших

заповідних об'єктів) – 123307,1999 гектарів. Відношення площі природно-заповідного фонду до площі Тернопільської області („показник заповідності”) становить 8,92 %.

Перелік територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення розташованих у Великоберезовицькій територіальній громаді (табл. 2.8.), станом на 01.01.2021 року.

Таблиця 2.8

Перелік територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення розташованих у Великоберезовицькій територіальній громаді

№ з/п	Назва об'єкту ПЗФ	Тип	Площа, га	Адміністративне розміщення та місцезнаходження об'єкта ПЗФ (в тому числі квартали і виділи)	Назва підприємства, організації, установи - землекористувача (землевласника), у віданні якого знаходиться об'єкт ПЗФ
1	2	3	4	5	6
1.	«Скупчення кристалів кальциту в с. Лучка»	геологічна пам'ятка природи	0,10	Тернопільський район, с. Лучка, лівий схил долини р. Серет, в 200 метрах від моста у старому кар'єрі, поблизу лісового урочища «Мишковицька дача»	Великоберезовицька селищна рада Тернопільського району
2.	«Миролюбівське джерело»	гідрологічна пам'ятка природи	0,28	Тернопільський район, с. Миролюбівка, 300 метрів на захід, у долині р. Гнида	Великоберезовицька селищна рада Тернопільського району
3.	«Острівське джерело»	гідрологічна пам'ятка природи	0,12	Тернопільський район, с. Острів, правий берег р. Серет	Великоберезовицька селищна рада Тернопільського району
4.	«Джерело Пресвятої Трійці»	гідрологічна пам'ятка природи	0,23	Тернопільський район, смт Велика Березовиця, вул. Зелена, в 100 м на схід від колії	Великоберезовицька селищна рада Тернопільського району
5.	«Джерело Божої любові»	гідрологічна пам'ятка природи	0,03	Тернопільський район, при в'їзді в с. Кипячка	Великоберезовицька селищна рада Тернопільського району
6.	«Озерце «Безодня»	гідрологічна пам'ятка природи	0,33	Тернопільський район, с. Миролюбівка, 500 метрів на захід у долині р. Гнида	Великоберезовицька селищна рада Тернопільського району
7.	«Дуб звичайний (8 дерев)»	ботанічна	0,10	Тернопільський район, с. Мишковичі,	Державне підприємство «Тернопільське

				Микулинецьке лісництво, кв. 25 в.7, лісове урочище «Мишковицька дача»	лісове господарство», Держлісагентство України
8.	«Настасівський»	дендрологічний парк	2,0	Тернопільський район, с. Настасів, садиба школи	Настасівська загальноосвітня школа I-III ступенів Тернопільського району

У сфері охорони навколишнього природного середовища з початку 2021 року продовжувалась реалізація заходів державних і регіональних програм щодо забезпечення екологічної безпеки шляхом запобігання й мінімізації негативного впливу людської діяльності на навколишнє природне середовище та раціонального використання і збереження природних ресурсів регіону. Зокрема, у результаті здійснення ряду заходів площу природно-заповідного фонду в

області доведено до 123,53 тис. га. Природно-заповідний фонд області на даний момент має у своєму складі 645 одиниць територій та об'єктів. Питома вага площі природно-заповідного фонду від площі Тернопільської області складає 8,92%.

ВПЛИВ ЗАБРУДНЕННЯ НА СТАН ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ. Тернопільська область є однією з середньо заселених українських областей. Населення області станом на 01 січня 2021 року склало 1 386 955 осіб. В області впродовж останніх 20 років спостерігається тенденція до спаду чисельності постійного та наявного населення. Якщо у 2000 році чисельність наявного населення становила 1 156,9 тис. осіб, у 2010 році – 1 088,9 тис. осіб, у 2015 – 1 069,9 тис. осіб, у 2020 році – 1 038,7 тис. осіб.

Таблиця 2.9.

Чисельність мешканців великобerezовицької громади, осіб

Назва території/старостинського округу	2016	2017	2018	2019	2020
смт. Велика Березовиця	8 487	8 544	8 391	8 495	9 250
с. Велика Лука, с. Хатки	1 264	1 257	1 251	1 234	1 212
с. Буцнів, с. Серединки	1 378	1 362	1 354	1 338	1 289
с. Миролубівка, с. Лучка	1 301	1 304	1 290	1 275	1 262
с. Настасів, с. Йосипівка, с. Мар'янівка	2 699	2 688	2 684	2 660	2 713
с. Мишковичі	2 060	2 080	2 100	2 125	2 138
с. Острів	1 868	1 915	1 922	1 951	1 976
с. Петриків	4 200	4 267	4 137	4 291	4 273
Великобerezовицька громада	23 257	23 417	23 129	23 369	24 113
Тернопільська область	1 059 192	1 052 312	1 045 879	1 038 695	1 027 311

Демографічна ситуація, що склалась у населених пунктах Великоберезовицької територіальної громади характеризується так, як і загалом в Україні: смертність перевищує народжуваність.

Більшість факторів, які впливають на демографічну ситуацію формуються на загальнодержавному рівні і залежать від фінансово-економічного стану та добробуту населення. Подолання фінансової кризи та поліпшення економічного стану населення в свою чергу призведе до досягнення сталого демографічного розвитку, нормалізації і відтворення життєвих цінностей територіальної громади.

Більш детальна інформація наведена у таблицях.

Населення області за останні 5 років (з 2015 по 2020 роки) зменшилось на 31,2 тис. осіб. Народжуваність в області, як і по всій території України, зменшується з кожним роком. У 2014 році вона складала 10,95 на 1000 населення, а у 2019 році лише 8,1 на 1000 населення. Загальна смертність серед населення коливається з року в рік в інтервалі від 14,0 на 1000 населення (2016-2017 роки) до 14,3 на 1000 населення (2015 та 2018 роки).

Природній приріст населення за останні 30 років є стабільно від'ємним.

За даними наукових досліджень негативні фактори, що мають вплив на здоров'я людини, за значимістю розподіляються наступним чином:

- соціальні (харчування, спосіб життя, шкідливі звички) – 37%;
- забруднення атмосферного повітря – 21%;
- медичні та біологічні – 19%;
- забруднення питної води – 13%;
- інші причини – 10%.

Це зумовлено, в першу чергу, тим, що людина споживає за добу повітря набагато більше в об'ємному відношенні, ніж води та їжі. Водночас істотні захисні бар'єри існують тільки для тих шкідливих речовин, що потрапляють до організму через шлунково-кишковий тракт, легені ж таким надійним захистом не забезпечені.

Наявні в атмосферному повітрі шкідливі речовини впливають на людський організм при контакті з поверхнею шкіри або слизовою оболонкою. Поряд з органами дихання забруднювачі вражають органи зору та нюху, а впливаючи на слизову оболонку гортані, можуть викликати спазми голосових зв'язок. У деяких випадках вплив одних з забруднюючих речовин у комбінації з іншими призводять до більш серйозних розладів здоров'я. Статистичний аналіз дозволив досить надійно установити залежність між рівнем забруднення повітря і таких захворювань, як захворювання верхніх дихальних шляхів, серцева недостатність, бронхіти, астма, пневмонія, емфізема легень, різні алергійні захворювання, а також хвороби зору. Ознаки і наслідки дій забруднювачів повітря на організм людини проявляються здебільшого в погіршенні загального стану здоров'я: з'являються головний біль, нудота, відчуття слабкості, знижується або втрачається працездатність.

Здоров'я є ключовим аспектом життєдіяльності як окремої людини, так і суспільства загалом. З одного боку, стан здоров'я населення є індикатором

соціально-економічного розвитку, з іншого – соціально-економічні детермінанти суттєво позначаються на формуванні здоров'я, його стані та динаміці.

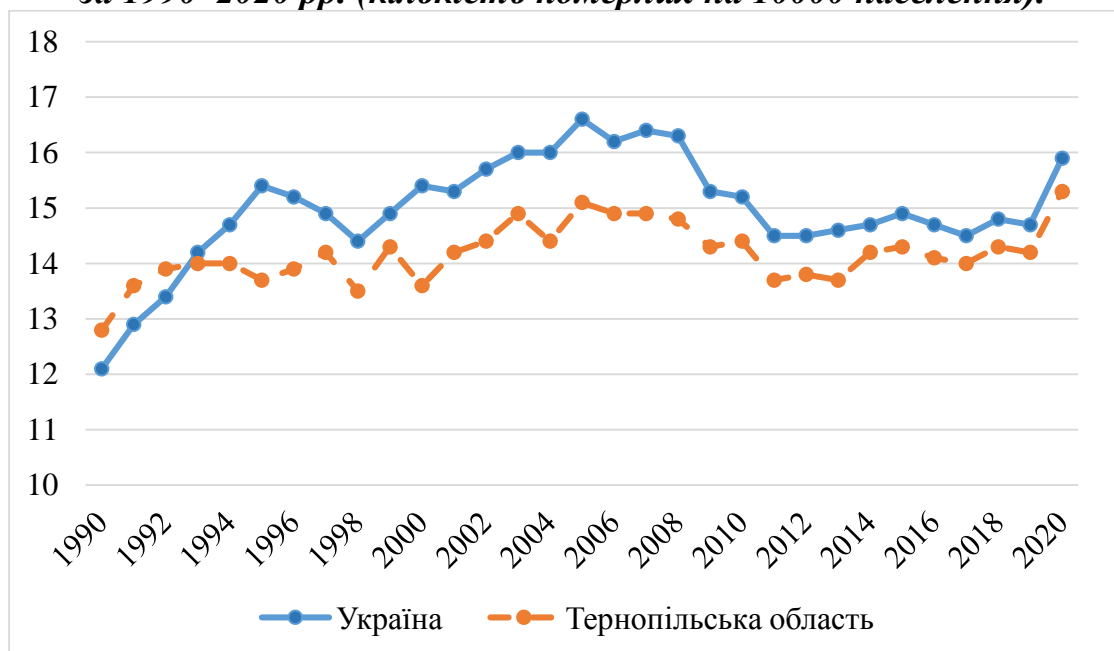
Забезпечення основних потреб населення в галузі охорони здоров'я нерозривно пов'язані з досягненням цілей сталого розвитку та первинними заходами з охорони навколишнього середовища. Ув'язка питань охорони здоров'я, охорони навколишнього середовища та покращення соціально-економічних умов вимагає міжсекторальних зусиль. Згідно з оцінками Регіонального бюро ВООЗ, в Європі на частку екологічних чинників, таких як доступ до чистої води і санітарно-гігієнічним послугам, житлові умови, якість повітря, середовище на роботі і схильність до впливу екстремальних погодних умов, доводиться 13-20% тягаря хвороб. У всіх європейських країнах існують нерівності щодо впливу чинників НС на здоров'я, і ці нерівності можуть доходити до крайності: в найменш забезпечених групах схильність несприятливих впливів часто буває як мінімум в п'ять разів вище, ніж в групах з високим рівнем доходів.

Власне цими чинниками обумовлюється погіршення здоров'я населення України за час незалежності викликає особливе занепокоєння. На даний час стан здоров'я України є одними з найгірших в Європі.

Порівняння стану здоров'я населення в Тернопільській області із загальноукраїнськими показниками дає підстави стверджувати про дещо кращу загальну картину щодо стану здоров'я населення, однак не суттєву. Зокрема рівень смертності в області у 2020 р. становив 15,3 ‰ (в Україні – 15,9 ‰). Менше у Тернопільській області й дитяча смертність (5,7‰ та 6,7‰ відповідно). За останній рік рівень смертності суттєво зріс, що пов'язано із пандемією COVID-19 (рис. 3).

Рисунок 3.

Смертність населення в Україні та Тернопільській області за 1990–2020 рр. (кількість померлих на 10000 населення).

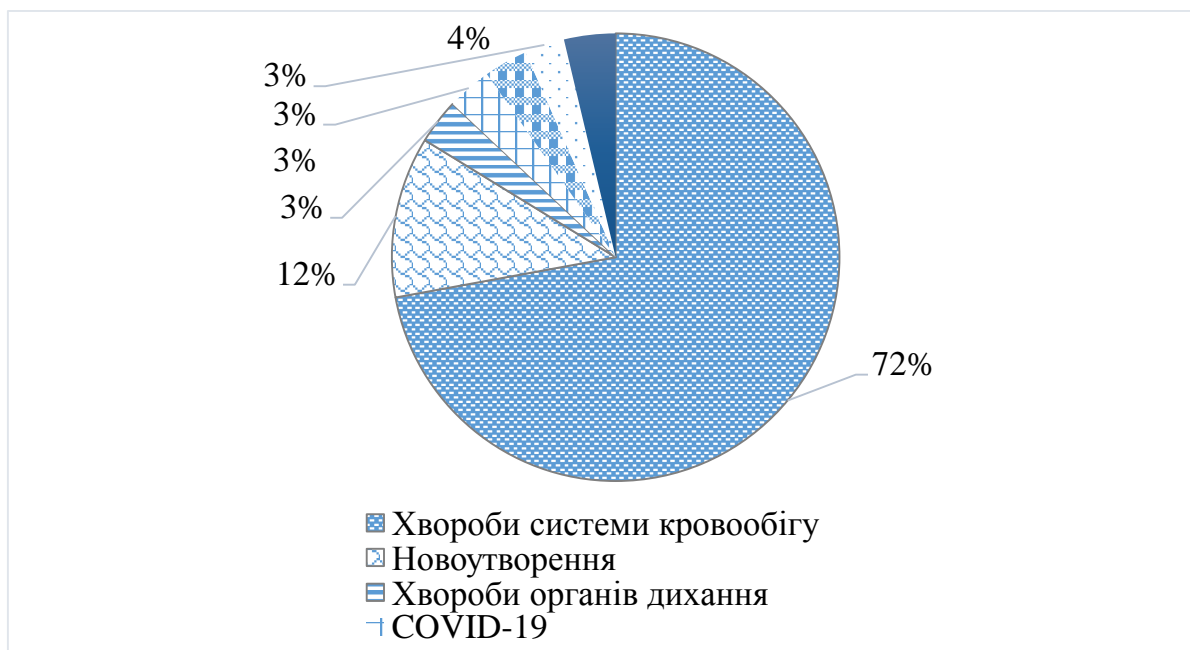

При цьому за деякими причинами смертності у Тернопільській області показники перевищують середньоукраїнські, зокрема смертність від хвороб

системи кровообігу, новоутворень, хвороб нервової системи, ендокринних хвороб та хвороб органів дихання (рис. 1). Загалом у структурі причин смертності в області переважають хвороби системи кровообігу – 72% та новоутворення – 12%. За останній рік зросла частка хвороби системи кровообігу, що пов'язано із пандемією COVID-19, смертність від якої безпосередньо складає 3% (рис. 4).

Рисунок 4.

**Структура смертності в Тернопільській області
за причинами смерті, 2020 рік**

Зростає в області й рівень захворюваності. Порівняно із 1995 роком первинна захворюваність зросла в 1,5 рази. Рівень поширеності хвороб також зростає. Така ситуація характерна для більшості вікових груп, особливо високі темпи росту захворюваності для підлітків 15-17 років. Зростання захворюваності серед молоді є дуже небезпечною тенденцією, адже власне у дитячому і підлітковому віці закладаються основи здоров'я, які проявляються протягом майбутнього життя. Власне здорове дитинство та юність є одним із детермінантів здоров'я.

У структурі первинної захворюваності в області перше місце займають хвороби органів дихання – 48 %; на другому – хвороби системи кровообігу – 7%, на третьому – хвороби шкіри та підшкірної клітковини – 7%.

Незважаючи на те, що в Тернопільській області захворюваність нижча за загальноукраїнську, спостерігається негативна тенденція до їх зближення. Так, якщо у 2004 році індекс захворюваності в Тернопільській області становив 0,907, то у 2020 він майже дорівнював одиниці – 0,992. З одного боку це пов'язано із незначним зменшенням загальноукраїнського рівня захворюваності, з іншого – зростанням цього рівня на Тернопільщині.

Важливим аспектом дослідження здоров'я населення є його диференціація залежно від місця проживання та оцінка детермінант, які її обумовлюють.

Народження і подальше проживання людини в тій чи іншій місцевості накладає свій відбиток на його здоров'я. Для одних він буде позитивний, для інших – ні.

Високі темпи росту захворюваності у Тернопільській області насторожують і наштовхують на думку про те, що це пов'язано власне з її аграрною специфікою, переважанням сільських поселень, де, як відомо, рівень розвитку охорони здоров'я у різних аспектах (фінансовому, інформаційному, оперативному, кадровому та ін.) є нижчим за міські поселення. Пандемія COVID-19 поглибила негативні тенденції та суттєво збільшила рівень захворюваності в області, причому за багатьма класами хвороб.

Покращення якості здоров'я населення України та Тернопільської області зокрема, пов'язані насамперед із поліпшенням екологічної ситуації, соціально-економічних детермінант здоров'я населення та збільшенням фінансування системи охорони здоров'я.

Це можливе, у т.ч. за таких умов:

1. Пріоритетності питань здоров'я в діяльності центральних та місцевих органів влади.
2. Посилення відповідальності населення за власне здоров'я.
3. Побудови ефективної державної системи забезпечення закладів охорони здоров'я необхідними ліками та медичним обладнанням.
4. Покращення контролю за станом довкілля, якістю харчування та питної води.
5. Розробка чітких критеріїв і пріоритетів в медичному обслуговуванні населення, які б повністю відповідали сучасним світовим стандартам.

Проблема здоров'я населення загострюється останні два десятиріччя. Результатом цього є значне зростання смертності та захворюваності населення як в Україні, так і Тернопільській області зокрема.

Зараз ситуація із поширенням хвороб і захворюваністю в Тернопільській області дещо краще, ніж у цілому по Україні. Однак проведений аналіз динаміки захворюваності за класами хвороб показав негативну тенденцію, яка проявляється в значно більших їх темпах росту в області, ніж в Україні за останні роки. Особлива складна ситуація у сільській місцевості. У результаті вже за кілька років область може опинитись серед гірших в Україні за станом здоров'я.

Тому, виходячи з вищесказаного, перед центральними та місцевими органами влади постає завдання термінового прийняття виважених рішень, які б дозволили покращити якість здоров'я населення, зокрема через екологічні детермінанти. Тобто питання здоров'я мають бути пріоритетними.

Посилення забруднення довкілля призводить до зростання захворюваності з цілого ряду хвороб. Загальна тенденція уперше зареєстрованих випадків захворювання населення Тернопільської області носить мінливий характер і може бути описана поліноміальною регресійною моделлю третього ступеня, періодичні спади чергуються з нарощенням рівня захворюваності. Слід відзначити, що стан здоров'я населення території виявляє доволі тривожні тенденції і вимагає постійного моніторингу. В області відбувається процес депопуляції населення. Тренд смертності населення області залишається вкрай неблагополучним, що є найголовнішою складовою природного скорочення населення області.

Загалом можна відзначити, що стан здоров'я населення Тернопільської області виявляє доволі тривожні тенденції і вимагає постійного моніторингу, а напрями Стратегії повинні орієнтуватись на зниження ризиків для здоров'я населення внаслідок реалізації запропонованих заходів.

III. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу.

За результатами опитування місцевих експертів щодо основних складових екологічної ситуації Великоберезовицької територіальної громади виявлено, що основними значущими екологічними проблемами в громаді є наступні:

- забруднення атмосферного повітря, зокрема, - викидами автотранспорту, як транзитного так і локального, оскільки через громаду проходить дорога міжнародного значення;

- викидами промислових (газокомпресорного підприємства) та комунальних підприємств (котелень);

- в весняно-осінній період продуктами горіння, через несанкціоноване спалення агровідходів на приватних городах та несанкціонованих сміттєзвалищах;

- викидами від роботи асфальтобетонного заводу, розташованого в с. Острів;

- забруднення вод внаслідок неналежної очистки стічних вод - більша частина каналізаційного обладнання і мереж знаходяться в зношеному стані, потребують капітального ремонту, або будівництва локальних очисних споруд;

- загроза виникнення надзвичайних ситуацій природного характеру - близьке залягання водотривких порід створюють передумови розвитку підтоплення на локальних понижених ділянках. Відсутні проекти щодо розчистки русел річок на території громади берегоукріплення та підвищення водозабезпеченості населених пунктів громади.

а) У випадку, якщо Стратегію не буде затверджено, екологічні проблеми і поточний стан довкілля, у тому числі здоров'я населення, залишаться незмінним, а саме:

- викиди автотранспорту, як транзитного так і локального продовжуватимуть забруднювати атмосферне повітря;

- викиди промислових та комунальних підприємств (котелень) будуть джерелами зниження якості повітря;

- горіння осередків сміття створюватимуть смог та забруднюватимуть довкілля продуктами горіння;

- викиди від роботи асфальтобетонного заводу, розташованого в місті не зменшаться;

- продовжуватиметься забруднення вод через втрати води з мереж централізованої каналізації та внаслідок їх неналежної очистки стічних вод;

- родючість ґрунтів залишається низькою;

- енерго- й ресурсозатратне житлово-комунальне господарство;

- невирішеність проблеми утилізації тваринних відходів;

- матеріально-технічна база об'єктів рекреації залишається зношеною;

- існують загрози виникнення надзвичайних ситуацій природного характеру, можливі підтоплення території.

Прогнозована оцінка ймовірного впливу проекту Стратегії на довкілля відповідно до контрольного переліку розглянутих питань, розглянутих в розділі

II, дозволяє на основі експертних оцінок, зробити такі висновки щодо ймовірного впливу проєкту Стратегії на довкілля:

Проєкт Стратегії враховує принцип екологічної збалансованості та засади сталого розвитку регіону, і тому в цілому орієнтований на зменшення впливу на довкілля. Зокрема, буде досягнуто наступних цільових результатів:

- Комплекс природоохоронних дій напряму „Екологічна безпека” в разі розробки та реалізації Стратегії охорони навколишнього природного середовища дасть можливість: визначити шляхи з адаптації усіх сфер економіки та життєдіяльності громади до змін клімату, забезпечити подальше скорочення викидів парникових газів; створити нові та розширити існуючі території та об’єкти природно-заповідного фонду; впровадити роздільне збирання твердих побутових відходів у населених пунктах громади; збільшити площі заліснення території громади шляхом відновлення лісів та лісорозведення на земельних ділянках лісового фонду; реалізувати заходи щодо охорони та раціонального використання водних ресурсів.
- Виконання заходів напряму «Створення енергоефективної та безпечної громади» передбачає зменшення викидів у атмосферне повітря та втрат тепла шляхом впровадження енергозберігаючих заходів. Реалізація заходів напряму «Розвиток житлово-комунального господарства» дасть можливість в основному припинити скиди у відкриті водойми забруднених стічних вод без очистки, досягти нормативних показників якості води поверхневих вод; а також впровадити роздільне збирання твердих побутових відходів у населених пунктах громади.
  - Комплекс дій у напрямі «Охорона здоров’я» дозволить забезпечити модернізацію системи охорони здоров’я в громаді, знизити захворюваність і смертність населення громади.
  - У результаті виконання завдань напряму «Освіта» передбачено вдосконалення матеріально-технічного забезпечення, створення належних санітарно-гігієнічних умов у приміщеннях закладів освіти, впровадження енергозберігаючих технологій, що в цілому покращить екологічний стан закладів освіти та позитивно вплине на здоров’я учнів та освітян.
  - Виконання заходів напряму «Туризм та рекреація», зокрема реалізація проєктів розвитку еко- та агротуризму (в рамках розвитку сільського зеленого туризму в громаді) і налагодження діяльності туристично-інформаційних центру забезпечить доступ громадськості до екологічної інформації та підвищення екологічної свідомості населення.
- У результаті виконання завдань напряму «Розробка просторової, планувальної та землевпорядної документації» в процесі розроблення містобудівної документації – схем планування території районів, об’єднаних територіальних громад, генпланів населених пунктів, планів зонування територій, детальних планів територій, буде

здійснюватися проведення оцінки впливу на довкілля та розробка звітів стратегічної екологічної оцінки документів державного планування, що сприятиме сталому розвитку громади шляхом забезпечення охорони довкілля, безпеки життєдіяльності населення та охорони його здоров'я, інтегрування екологічних вимог під час розроблення та затвердження документів державного планування.

- Реалізація заходів напряду «Розвиток дорожньої інфраструктури та житлово-комунального господарства» дозволить стабілізувати транспортно-екологічну ситуацію та покращити транспортну безпеку населення, а заплановане впровадження енергозберігаючих джерел світла в зовнішньому освітленні населених пунктів також позитивно вплине на довкілля.

В цілому, реалізація Стратегії охоплює територію всієї громади, тому виконання заходів, передбачених Планом заходів з реалізації Стратегії, дозволить поліпшити загальну екологічну ситуацію та позитивно вплине на умови життєдіяльності і здоров'я населення усієї громади.

В межах заходів Стратегії рекомендовано визначити перелік завдань, що першочергово будуть стосуватися територій з найгіршими екологічними характеристиками через фактори забруднення атмосферного повітря, поверхневих та підземних вод, ґрунтів, знищення зелених насаджень, лісів та інше.

З даними Держгеонадр, головними чинниками забруднення ґрунтових вод на більшій частині території Тернопільської області є стоки тваринницьких комплексів, мінеральні добрива, продукти сільгоспхімії, свинець, марганець, нафтопродукти. Забруднення міжпластових підземних вод носить локальний характер. Значний тиск на екологічний баланс поверхневих вод області чинять підприємства житлово-комунального господарства. З огляду на це, заходи стратегії, які реалізуються у сфері охорони водних об'єктів вимагають підвищеної уваги, а території їх реалізації – розглядаються зонами зі значним техногенним навантаженням на навколишнє середовище.

В області наявні еродовані та деградовані ділянки земель, території, що вимагають відновлення родючості, змінених природних ландшафтів та нівелювання інших негативних антропогенних та екзогенних впливів. Заходи Стратегії, спрямовані на охорону і раціональне використання земель та збереження територій природно-заповідного фонду, стосуються найбільш важливих для екологічної стабільності територій.

Концентрація об'єктів захоронення відходів у місцях локалізації виробництва та населення, створює дисбаланс у антропогенному навантаженні на території області. До Стратегії включені заходи щодо підвищення ефективності управління відходами, зокрема, розробка схем санітарного очищення населених пунктів та ліквідацію стихійних сміттєзвалищ. В стратегії передбачені заходи, спрямовані на отримання інформації про стан довкілля та оперативне реагування у разі його погіршення. Це дозволить забезпечити підтримання комфортних та безпечних умов для життя населення всієї громади, і з високою ймовірністю

нівелює негативний вплив на довкілля і здоров'я населення, від чого можна очікувати позитивні результати на всій території Тернопільської області.

Заходи стратегії, орієнтовані на формування екологічної культури та свідомості населення, дозволять підтримувати та поліпшити стан довкілля та умови життєдіяльності населення Великоберезовицької громади.

IV. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються Стратегії, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом

Аналіз матеріалів, які відображають стан навколишнього природного середовища показує, що впродовж 2020-21 років в Тернопільській області намітились певні позитивні тенденції до покращення екологічної ситуації та стану екологічної безпеки. Однак для забезпечення їх розвитку у подальшому необхідно вирішити ряд екологічних проблем, зокрема:

3. В області біля 740 сміттєзвалищ, з яких більшість перевантажені та не відповідає екологічним і санітарним вимогам. У багатьох населених пунктів не розроблено схем санітарного очищення, значна кількість вибраних земельних ділянок під сміттєзвалища не відведена і не узаконена в установленому порядку. Для розв'язання проблеми необхідно спорудити в області чотири сміттєпереробних комплекси за зональним принципом, для чого необхідне залучення коштів державного, місцевих бюджетів і приватних інвестицій. З метою залучення інвестицій у сферу переробки твердих побутових відходів необхідно ввести пільгове оподаткування суб'єктів господарської діяльності, які розпочинають свою діяльність у даній сфері.

4. 5. Погіршення стану охорони лісів, у першу чергу тих, які перебували в користуванні колишніх колгоспів. У складних соціально-економічних умовах, при відсутності належного контролю з боку органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, відбулося неконтрольоване використання лісових ресурсів, а в непоодиноких випадках знищення або пошкодження лісів. Необхідно забезпечити передачу близько 14,3 тис. га безхазяйних лісів, які перебувають у землях запасу і не охороняються, в постійне користування державним і комунальним лісгосподарським підприємствам та підприємствам зі спеціалізованими лісгосподарськими підрозділами.

6. Наявний мінерально-сировинний потенціал області в значній мірі використовується безсистемно і неефективно, без наукового обґрунтування, прогнозування обсягів видобутку, які б враховували потреби господарського комплексу області у корисних копалинах на коротко-, середньо- та довгострокову перспективу. Довготривалий бюрократичний процес отримання спеціальних дозволів на користування надрами підштовхує багатьох надрокористувачів до нелегального видобутку корисних копалин. Ця сфера потребує децентралізації дозвільної системи, спрощення дозвільних процедур і передачу повноважень щодо надання спеціальних дозволів на користування надрами місцевого значення - на регіональний рівень. Обласною державною адміністрацією надано до Державної служби геології та надр України, Міністерства екології та природних ресурсів України, Міністерства юстиції України пропозиції щодо удосконалення механізмів управління та регулювання у сфері використання надр.

7. Для Тернопільської області визначено індикативний показник збільшення площі природно-заповідного фонду до 19 % від площі області. Для досягнення наведеного показника площу природно-заповідного фонду необхідно додатково розширити на 139 тис. га. Обласним управлінням лісового та мисливського господарства і підпорядкованими йому державними лісгосподарськими

підприємствами у 2009-2020 роках відмовлено в організації 19 нових територій та об'єктів природнозаповідного фонду загальною площею 41,1 тис. га, сільськими, селищними, міськими і районними радами - 33 нових заповідних територій та об'єктів загальною площею 2,096 тис. га.

8. Природно-заповідний фонд області станом на 01.01.2020 має у своєму складі 643 одиниці територій та об'єктів площею 135,54 тис. гектарів. Проекти землеустрою виготовлені для 83 територій та об'єктів загальною площею 66,1 тис. га, що становить 4860 % від загальної площі. Основною проблемою є відсутність достатніх коштів у місцевих бюджетах на виконання зазначених робіт.

Для виконання робіт необхідно передбачити виділення коштів з Державного бюджету України та місцевих бюджетів.

Проект Стратегії в цілому відповідає задекларованим національним і регіональним екологічним пріоритетам щодо підтримки стану збереження біологічного і ландшафтного різноманіття, розвитку природно-заповідного фонду та формуванню екологічної мережі.

Збереження видів у природних середовищах існування та місцях зростання має здійснюватися на всій території Тернопільської області, незалежно від природоохоронного статусу земельної ділянки. У зв'язку з цим, необхідно удосконалити національне законодавство щодо збереження і невиснажливого використання видів, забезпечення контролю за його дотриманням на землях користувачів та власників з різною формою власності.

Збереження біорізноманіття на екосистемному рівні передбачає збереження видів та їх угруповань у складі природних екосистем. Основна увага приділяється екосистемам, що перебувають під загрозою зникнення та мають ключове значення для збереження біорізноманіття на національному та глобальному рівні.

З цією метою вживатимуться заходи щодо збереження угруповань, занесених до Зеленої книги України, та визначених міжнародними договорами, обов'язковими для виконання в Україні, зокрема здійснення комплексу заходів, спрямованих на збереження біорізноманіття гірських, лісових, степових, лучних, морських, річкових і водно-болотних екосистем, а також урбо- та агроландшафтів. Збереження біорізноманіття за межами їх природних місць існування дозволяє зберегти лише частину генетичного різноманіття природних популяцій. У спеціальних центрах - генетичних банках, розплідниках, центрах утримання, ботанічних садах, зоопарках тощо, зберігаються окремі організми або їх малочисельні групи. На екосистемному рівні у межах Тернопільської області охороняється 31 рослинне природне угруповання, занесених до Зеленої книги України.

Значний негативний вплив на стан біологічного різноманіття області останнім часом викликала діяльність людини, яка шляхом нераціонального використання ресурсів та земель спричинила осушення водно-болотних угідь в 1950-1990 роках, знищення рибних нерестовищ, забруднення вод комунальними господарствами, промисловими і поверхневими водами, стоками з сільськогосподарських земель, браконьєрство, інтенсифікацію ведення лісгосподарського і сільськогосподарського виробництва, порушення режиму прибережних смуг тощо. Найменшої трансформації зазнали ліси на загальній

площі 201,7 тис. га, хоч корінних деревостанів в них практично не залишилося, оскільки заміна лісу велася переважно шляхом створення штучних лісових насаджень.

Досить відчутної трансформації природних екосистем зазнали болота. Особливо помітно були трансформовані болотні масиви серед орних земель та в межах заплавл річкових долин, на яких проводився механізований видобуток торфу з попереднім осушенням території, здійснювались випас худоби, вирощування сільгосппродукції.

Найсильніших змін зазнали сінокоси на площі 26,6 тис. га та пасовища на площі 144,5 га. Більшість сіножатей зазнали осушення, пов'язаного із зміною гідрологічного режиму та корінного поліпшення травостою. Пасовища теж, як правило, зазнавали протягом десятків років перевипасу та поверхневого поліпшення травостою. Ці угіддя можна віднести до довготривалопохідних угруповань.

Таким чином, первинна природна рослинність збереглася лише в окремих важкодоступних місцях, зокрема в заболочених місцях заплавл, на крутих каньйоноподібних схилах річкових долин, на певних ділянках пристигаючих і перестійних лісів. За останні роки також відбулась суттєва зміна середовища існування диких тварин, що значним чином вплинуло на видовий та кількісний склад фауни. Завдяки проведенню біотехнічних заходів користувачами мисливських угідь чисельність основних видів мисливських тварин за останні роки дещо збільшилась, проте чисельний і видовий склад інших немисливських видів тварин суттєво не змінився.

Сучасний стан збереження біорізноманіття в області вимагає невідкладних заходів для його збереження та призупинення загальної тенденції зниження чисельності майже усіх видів тварин і рослин. На виконання вимог статті 15 Закону України „Про екологічну мережу України” рішенням Тернопільської обласної ради від 18 червня 2009 року № 619 затверджено Регіональну схему формування екологічної мережі Тернопільської області. Подальша деталізація регіональної схеми екологічної мережі області на локальному рівні з виділенням структурних елементів екомережі не проводилась, кошти з місцевих бюджетів на дані роботи не виділялися.

Станом на 01 січня 2020 року площу екомережі області доведено до 470,31 тис. гектарів, або 30,1 % від території області. На виконання Загальнодержавної програми формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки, затвердженої Законом України від 21 вересня 2009 року № 1989-III та ст. 9 Закону України «Про екологічну мережу України» рішенням обласної ради від 18 червня 2009 року №619 затверджено Регіональну схему формування екологічної мережі Тернопільської області, а рішенням Тернопільської міської ради від 16.12.2011 № 6/16/26 затверджено схему формування екологічної мережі м. Тернополя. За мету Схеми ставиться збільшення в регіоні площ земель з природними ландшафтами до рівня достатнього для збереження біологічного різноманіття, близького до притаманного їм природного стану, а також поетапне формування їх інтегрованої територіальної системи, спрямованої на збереження природних екосистем і ландшафтів, видів рослинного і тваринного світу, яка

забезпечуватиме функціонування природних шляхів їх міграції і розповсюдження. Подальша деталізація регіональної схеми екологічної мережі області на локальному рівні з виділенням структурних елементів екомережі не проводилась, кошти з місцевих бюджетів на дані роботи не виділялися.

В області діє Регіональна схема формування екологічної мережі Тернопільської області, затверджена рішенням обласної ради від 18 червня 2009 року № 619. Регіональна схема є основою для розроблення усіх видів проектної документації при здійсненні землеустрою, розробці містобудівної документації, а також здійсненні господарської та іншої діяльності. У подальшому вона підлягає деталізації на рівні об'єднаних територіальних громад шляхом розроблення локальних схем екологічної мережі. У результаті здійснення заходів щодо збільшення в області площі земель з природними ландшафтами, площу екологічної мережі області доведено до 416,29 тис. га або 30,1 % від території області.

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 р. № 1196 „Про затвердження Порядку включення територій та об'єктів до переліків територій та об'єктів екологічної мережі” в області у 2020-2021 роках проводилися роботи зі складання переліків територій та об'єктів екомережі за встановленою формою. До ключових територій екомережі віднесено 186 заповідних територій та об'єктів загальнодержавного та місцевого значення. Усі заповідні території та об'єкти входять в склад Національної та Пан-Європейської екологічних мереж.

V. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, що стосуються Стратегії, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час її підготовки

Громадянам України гарантоване статтею 50 Конституції України право на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Відповідні зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення прописані у Законах України “Про охорону навколишнього природного середовища”, “Про охорону здоров'я населення” і “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення”.

В рамках Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їх державами-членами, з іншої сторони (далі - Угода про асоціацію) наша держава також взяла на себе відповідні зобов'язання. Зокрема, у главі 6 “Навколишнє середовище” Розділу V “Економічне та галузеве співробітництво” Україна обіцяла дотримуватись загальноєвропейських заходів з забезпечення екологічної безпеки та охорони довкілля.

У рамках Угоди про асоціацію співробітництво між Україною та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їх державами-членами має на меті збереження, захист, поліпшення і відтворення якості навколишнього середовища, захист громадського здоров'я, розсудливе та раціональне використання природних ресурсів та заохочення заходів на міжнародному рівні, спрямованих на вирішення регіональних і глобальних проблем навколишнього середовища. Таким чином підтримка екологічної рівноваги на території України є одним з найважливіших завдань України, як цивілізованої проєвропейської держави, в рамках здійснення політики щодо охорони навколишнього природного середовища та реалізації проголошеного Україною курсу на європейську інтеграцію.

Основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є Протокол про стратегічну екологічну оцінку (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо), ратифікований Верховною Радою України (№562-VIII від 01.07.2015) та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, яка внесена до виконання плану заходів з виконання Угоди Про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, затверджений Постановою КМУ від 25 жовтня 2017 р. №1106.

Засади екологічної політики України визначені Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (ухвалено Верховною Радою України 28 лютого 2019 року). Мета Державної екологічної політики та її стратегічні цілі представлені на рис. 5.

Мета Державної екологічної політики та її стратегічні цілі**ДЕРЖАВНА ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ****М Е Т А:**

досягнення доброго стану довкілля шляхом запровадження екосистемного підходу до всіх напрямків соціально-економічного розвитку України з метою забезпечення конституційного права кожного громадянина на чисте та безпечне довкілля, впровадження збалансованого природокористування і збереження та відновлення природних екосистем

СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ

1. Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва

2. Забезпечення сталого розвитку природно - ресурсного потенціалу України

3. Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально - економічного розвитку України

4. Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально - економічний розвиток та здоров'я населення

5. Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління

Робоча група з СЕО провела аналіз відповідності Стратегічних та операційних цілей Стратегії стратегічним цілям Державної екологічної політики України (табл. 5.1).

Таблиця 5.1.
Аналіз відповідності Стратегічних та операційних цілей Стратегії стратегічним цілям Державної екологічної політики України*

Операційні цілі Стратегії	Стратегічні цілі Державної екологічної політики України				
	1. Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	2. Забезпечення сталого розвитку природно - ресурсного потенціалу України	3. Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально - економічного розвитку України	4. Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально - економічний розвиток та здоров'я населення	5. Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління
СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 1. ГРОМАДА КОНКУРЕНТНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА УСПІШНОГО БІЗНЕСУ					
1.1. Динамічний економічний розвиток	+	×	×	×	×
1.2. Розвиток туризму	+	×	+	×	×
СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 2. РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ					
2.1. Відкрита влада	×	×	×	×	×
2.2. Підвищення якості рівня освіти, стандартів медичного обслуговування та забезпечення культурних потреб жителів громади	+	×	×	+	+
2.3. Розвиток спорту, підтримка здорового способу життя, зміцнення системи надання	×	×	×	×	×

соціальних послуг					
2.4. Створення енергоефективної та безпечної громади	+	+	+	+	+
Стратегічна ціль III: КОМФОРТНА ГРОМАДА З ВИСОКИМ РІВНЕМ ЖИТТЯ					
3.1. Модернізація інфраструктур і закладів гуманітарної сфери	×	×	×	×	×
3.2. Вдосконалення інфраструктур і закладів публічних послуг та житлово-комунального господарства	+	+	×	+	+
3.3. Екологічна безпека та благоустрій громади	+	+	×	+	+

* Для оцінки відповідності цілей використовувалася наступна методика:

“+/-” – стратегічні цілі враховано/не враховано у напрямках Стратегії;

“x” – стратегічні цілі нейтральні по відношенню до напрямів Стратегії.

Юридичні засади поводження з водними ресурсами визначаються Водним кодексом України (№ 214/95-ВР від 06.06.95) та іншими законодавчими актами, що були розроблені для забезпечення збереження, збалансованого й науково обґрунтованого використання та відновлення водних ресурсів, захисту водних ресурсів від забруднення, зараження й виснаження, запобігання та пом'якшення негативного впливу, покращення екологічного стану водних об'єктів і захисту прав водокористувачів. Найголовнішими питаннями у сфері водопостачання та водовідведення є дозвіл на забір води із джерел водопостачання (дозвіл на спеціальне водокористування) і дозвіл на скидання очищених та неочищених стічних вод у навколишнє середовище. З 04.06.2017 набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, що регулюють відносини, пов'язані з одержанням документів дозвільного характеру щодо спеціального водокористування» від 07.02.2017 № 1830-VIII, яким внесено зміни до Водного кодексу України в частині процедури отримання дозволів на спеціальне водокористування. Основне чинне екологічне законодавство та норми у сфері користування водними ресурсами: постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку видачі дозволів на спеціальне водокористування»;

постанова Кабінету Міністрів України «Про Порядок розроблення і затвердження нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин та перелік забруднюючих речовин, скидання яких нормується»; Державні санітарні норми та правила «Питна вода. Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною»; наказ Міністерства екології та природних ресурсів України «Про затвердження Інструкції про порядок розробки та затвердження гранично допустимих скидів (ГДС) речовин у водні об'єкти із зворотними водами»; постанова Кабінету Міністрів України «Про правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів». Правове й інституційне регулювання та ключові екологічні вимоги у сфері охорони атмосферного повітря визначаються в Законі України «Про охорону атмосферного повітря» (2707-ХІІ від 16.10.92).

Основне чинне законодавство та норми у сфері захисту атмосферного повітря: постанова Кабінету Міністрів України «Про Порядок розроблення і затвердження нормативів граничнодопустимого рівня впливу фізичних та біологічних факторів стаціонарних джерел забруднення на стан атмосферного повітря»; постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок видачі дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами»; постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок здійснення державного обліку в галузі охорони атмосферного повітря»; посібник з інвентаризації джерел викидів в атмосферне повітря; максимальні допустимі концентрації та «можливі рівні безпечного ефекту» для забруднюючих речовин в атмосферному повітрі для заселених територій.

Правові засади у сфері поводження з відходами забезпечуються Законом України «Про відходи» (№ 187/98-ВР від 05.03.1998) та іншими законодавчими актами, що були розроблені для регулювання діяльності з метою уникнення чи мінімізації утворення відходів, зберігання й поводження з ними, запобігання та зменшення негативних наслідків для довкілля і здоров'я людини від утворення, зберігання та поводження з відходами. Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері поводження з відходами визначаються статтею 20 закону «Про відходи».

В Україні сформовано інвестиційне законодавство, в якому, зокрема, значна увага приділяється необхідності дотримання екологічних норм в процесі інвестиційної діяльності. Так, Законом України «Про інвестиційну діяльність» (№ 1560-ХІІ від 18.09.1991) встановлюється заборона інвестування в об'єкти, створення і використання яких не відповідає вимогам санітарно-гігієнічних, радіаційних, екологічних, архітектурних та інших норм, встановлених законодавством України (ст. 4). У разі порушення екологічних, санітарно-гігієнічних та архітектурних норм державний орган може прийняти рішення про зупинення або припинення інвестиційної діяльності (ст. 21). Крім цього, в ст. 8 зазначається, що інвестор зобов'язаний одержати висновок з оцінки впливу на довкілля у випадках та порядку, встановлених Законом України «Про оцінку впливу на довкілля» (№ 2059-VIII від 23.05.2017).

VI. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових, постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків

Наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – це будь-які ймовірні наслідки для флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, клімату, повітря, води, ландшафту (включаючи техногенного), природних територій та об'єктів, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я, матеріальних активів, об'єктів культурної спадщини та взаємодія цих факторів.

За походженням екологічний вплив може бути первинним, тобто безпосередньо пов'язаним з впливом розміщення існуючих і проектних об'єктів на екосистему (забруднення атмосфери при будівництві та експлуатації) і вторинним, що є наслідком первинних змін в екосистемі (можливе збільшення бронхо-легеневих захворювань серед населення внаслідок забруднення атмосфери).

Під кумулятивним впливом розуміється сукупність впливів від реалізації планованої діяльності та інших, що існують або плануються в найближчому майбутньому видів антропогенної діяльності, які можуть призвести до значних негативних або позитивних впливів на навколишнє середовище або соціально-економічні умови. Кумулятивні ефекти можуть виникати з незначних за своїми окремими діями факторів, які впливають одночасно протягом тривалого періоду часу поступово накопичуючись, підсумовуючись можуть викликати значні наслідки. Акумуляція впливів відбувається в тому випадку, коли антропогенний вплив або інші фізичні або хімічні впливи на екосистему протягом часу перевершують її можливість їх асиміляції або трансформації.

При дотриманні та виконанні всіх передбачених комплексних захисних і охоронних заходів Стратегії, що відповідають діючим нормативним вимогам, можливість виникнення кумулятивного впливу який супроводжуються негативними екологічними наслідками та понаднормативними викидами в атмосферне повітря забруднюючих речовин не передбачається. Детальна оцінка кумулятивного впливу буде можлива в процесі експлуатації існуючих та проектних об'єктів з урахуванням даних моніторингу навколишнього середовища та проведення відповідних розрахунків. Зокрема, змін клімату і мікроклімату в результаті планованої діяльності не очікується, оскільки в результаті експлуатації об'єктів, згаданих у проекті Стратегії, відсутні значні виділення теплоти та парникових газів. Особливості кліматичних умов, які сприяють зростанню інтенсивності впливів планованої діяльності на навколишнє середовище, відсутні. Для провадження діяльності крім існуючих на проектних об'єктах обрані технологічні рішення мають бути екологічні безпечні, що має бути підтверджено оцінкою впливу на довкілля.

Синергічні наслідки – сумарний ефект, який полягає у тому, що при взаємодії 2-х або більше факторів їх дія суттєво переважає дію кожного окремо компоненту – не передбачаються.

Коротко- та середньострокові наслідки (1, 3-5, 10-15 років), за результатами оцінки проекту Стратегії наразі не передбачаються через відсутність у

проаналізованих матеріалах відповідних технічних показників і часових параметрів.

При виконанні підготовчих та будівельних робіт на проєктованих об'єктах та реконструюваних спорудах, що будуть реалізовані в рамках Стратегії вплив на навколишнє середовище (зокрема, на атмосферне повітря) матиме короткочасний та локальний характер (тимчасові наслідки для довкілля), викиди здійснюватимуться, наприклад, при роботі двигунів внутрішнього згорання будівельних машин та механізмів, при здійсненні зварювальних робіт, земельних робіт, при фарбуванні металевих поверхонь. Постійні наслідки для довкілля існуючих і проєктних об'єктів, наприклад, скиди забруднюючих речовин у поверхневі води після очисних споруд, тощо – аналізуються в процесі проведення оцінки впливу на довкілля.

До довгострокових наслідків відноситься закономірні зміни стану навколишнього природного середовища в часі, що склалися під впливом багаторічних фізико-географічних: ландшафтних, гідрологічних, кліматичних, сейсмічних, карстових умов, які можуть вплинути на стан довкілля і здоров'я населення. Їх можливо відстежити і спрогнозувати лише при наявності великої вибірки статистичної чи моніторингової інформації. З метою оцінювання майбутніх наслідків реалізації Стратегії доцільно, щоб ця інформація надавала картину довгострокових тенденцій зміни стану довкілля в аналітичній частині проєкту Стратегії, які спостерігалися в минулому. Це дасть можливість оцінити стан довкілля, здоров'я населення в майбутньому шляхом екстраполяції тенденції. Таким способом можна буде визначити прогностичні зміни стану довкілля. В даному випадку значного негативного впливу під час планованої стратегічної діяльності на довкілля та здоров'я населення не передбачається.

Ефективність окремих заходів Стратегії підвищиться при їх комплексному одночасному або послідовному впровадженні за рахунок виникнення позитивних:

- вторинних (опосередкованих) наслідків – виникненні ланцюгових змін довкілля, коли один фактор впливу викликає появу кількох пов'язаних причинно-наслідкових відгуків екосистеми;

- кумулятивних наслідків – підсилення впливу окремих факторів внаслідок їх тривалої дії, та/або сумачії дії однотипних факторів впливів різних заходів (об'єктів);

- синергічних наслідків – виникнення при взаємодії двох або більше факторів підсиленого ефекту, який є більшим, ніж проста сумація їх впливів. Але такі самі ефекти мають враховуватися і при оцінці імовірних негативних побічних наслідків окремих природоохоронних заходів.

Крім того, при прийнятті щорічних управлінських рішень щодо конкретизації та впровадження окремих заходів Стратегії мають бути враховані коротко-, середньо- та довгострокові, постійні і тимчасові, позитивні та негативні наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, що досягається за рахунок наукового опрацювання технічних та організаційних рішень щодо охорони довкілля та управління екологічною діяльністю, організації, за необхідності, процедури оцінки впливу на довкілля у відповідності до чинного екологічного законодавства.

Хоча передбачені Стратегією заходи і проекти спрямовані на усунення екологічних проблем Великоберезовицької територіальної громади та запобігання ризикам для здоров'я її населення, при їх реалізації можливі прояви негативних впливів на довкілля. З метою запобігання імовірним супутнім негативним наслідкам здійснення окремих заходів, у процесі їх подальшої конкретизації, обґрунтування та проектування має бути проведена оцінка впливу на навколишнє середовище, включаючи проведення процедури ОВД для тих з них, для яких це передбачено за законом. Результати аналізу ймовірних негативних та позитивних впливів на довкілля при реалізації Стратегії подано у табл. 6.1.

Таблиця 6.1

Оцінка ймовірного негативного впливу на довкілля та стан здоров'я населення*

Чи може реалізація проекту Стратегії спричинити:	Негативний вплив			Покращення стану довкілля в разі прийняття Стратегії
	Так	Ймовірно	Ні	
Повітря				
Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел			•	+/-
Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел		•		+/-
Погіршення якості атмосферного повітря			•	-
Появу джерел неприємних запахів		•		+/-
Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату			•	-
Водні ресурси				
Збільшення обсягів скидів у поверхневі води			•	-
Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема таких показників, як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)		•		+
Збільшення скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти			•	-
Значне зменшення кількості води, що використовується для водопостачання населенню			•	+/-

Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод		•		—
Появу загроз для людей і об'єктів, пов'язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)		•		—
Зміни напрямків і швидкості течії поверхневих вод або обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкта		•		—
Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону		•		+/-
Зміни напрямку або швидкості потоків підземних вод			•	—
Зміни обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водоносних горизонтів)			•	—
Забруднення підземних водоносних горизонтів			•	—
Відходи				
Збільшення кількості утворюваних твердих побутових відходів		•		—
Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів IV класу небезпеки			•	+/-
Збільшення кількості відходів I-III класу небезпеки		•		+/-
Спорудження еколого-небезпечних об'єктів поводження з відходами			•	—
Утворення або накопичення радіоактивних відходів			•	—
Земельні ресурси				
Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару		•		—
Посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів			•	—
Зміни в ландшафтах або в характеристиках рельєфу			•	—
Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози, через нестабільність літогенної основи або зміни геологічної структури			•	—

Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель			•	–
Біорізноманіття та рекреаційні зони				
Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території)			•	–
Зміни у кількості видів рослин або тварин, їхній чисельності або територіальному представництві			•	–
Порушення або деградацію середовищ існування диких видів тварин		•		+/-
Будь-який вплив на кількість і якість рекреаційних можливостей		•		+/-
Будь-який вплив на об'єкти історико-культурної спадщини			•	+/-
Інші негативні впливи на естетичні показники об'єктів довкілля (перепони для публічного огляду мальовничих краєвидів, появу естетично неприйнятних місць, руйнування пам'яток природи тощо)			•	+/-
Населення та інфраструктура				
Зміни в локалізації, розміщенні, щільності та зростанні кількості населення будь-якої території			•	+/-
Суттєвий вплив на транспортну систему, зміни в структурі транспортних потоків		•		+/-
Необхідність будівництва нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень	•			+/-
Потреби в нових або суттєвий вплив на наявні комунальні послуги		•		+
Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей		•		–
Екологічне управління та моніторинг				
Послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки			•	–
Погіршення екологічного моніторингу			•	–
Усунення механізмів впливу ОМС на процеси техногенного навантаження		•		+/-

Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва			•	–
Інше				
Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів			•	–
Суттєве вилучення будь-якого невідновного ресурсу			•	–
Збільшення споживання значних обсягів палива або енергії			•	+
Суттєве порушення якості природного середовища			•	–
Появу можливостей для досягнення короткострокових цілей, які ускладнюватимуть досягнення довготривалих цілей у майбутньому			•	+/-
Такі впливи на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності викличуть значний негативний екологічний ефект, негативний прямий або опосередкований вплив на добробут людей			•	+/-

* “•” – так

“+” – може спричинити;

“–” – не може спричинити;

“+/-” – однозначно встановити не можливо.

На основі оцінок, представлених у табл. 6.1, можна зробити такі висновки щодо ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Стратегії:

Атмосферне повітря. Однією з основних екологічних проблем області та громади є забруднення атмосферного повітря викидами забруднюючих речовин від промислових, зокрема теплогенеруючих і газотранспортних підприємств та автотранспорту. Загалом Стратегія орієнтована на розв'язання цієї проблеми. Програма не передбачає створення нових підприємств із значними обсягами викидів, водночас, існуючими підприємствами регіону плануються заходи, спрямовані на модернізацію виробництва, впровадження ресурсозберігаючих технологій тощо. Зменшенню викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел може сприяти поліпшення стану дорожньо-транспортної інфраструктури.

Водні ресурси. Стратегія не передбачає створення підприємств, діяльність яких призведе до збільшення обсягів скидів забруднених вод у поверхневі води. Водночас, за умови відновлення промислового виробництва регіону з їх подальшим стабільним розвитком ймовірно може призвести до збільшення обсягів скидів у поверхневі води та до збільшення навантаження на каналізаційні системи і погіршення якості очисних споруд. Стратегією передбачається розробка Стратегії охорони навколишнього природного середовища та планується реалізація заходів з будівництва та реконструкції очисних споруд, мереж каналізації та споруд для збирання вод поверхневого стоку.

Відходи. Область характеризується досить високим рівнем утворення і особливо накопичення великих обсягів промислових і побутових відходів. Динаміка утворення, перероблення та накопичення відходів у Тернопільській області свідчить про те, що кількість утворених відходів приблизно залишається на одному й тому ж рівні, близько третини утворених відходів переробляється, а кількість накопичених відходів невинно зростає. Ймовірно кількість накопичених відходів зростатиме й надалі. З метою вирішення проблеми поводження з відходами розроблено регіональний план управління відходами до 2030 року. В громаді заплановано розробку Схем санітарного очищення населених пунктів громади, а також ліквідація стихійних сміттєзвалищ.

Земельні ресурси. Внаслідок реалізації Стратегії не передбачається будь-якого посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів, змін у топографії або в характеристиках рельєфу, поява таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози.

Біорізноманіття. У Стратегії не передбачається реалізація завдань, які можуть призвести до негативного впливу на існуючі об'єкти природно-заповідного фонду (ПЗФ). В громаді доцільно розробити та затвердити локальну схему екологічної мережі.

Рекреаційні зони та культурна спадщина. Впровадження Стратегії може мати як позитивний, так і негативний вплив на рекреаційні зони залежно від того, наскільки будуть дотримані природоохоронні вимоги. Разом з тим, реалізація цього завдання має сприяти покращенню здоров'я населення. Впровадження Стратегії не має призводити до негативного впливу на наявні об'єкти історико-культурної спадщини.

Населення та інфраструктура. Стратегія не передбачає появу нових ризиків для здоров'я населення області та громади.

Екологічне управління, моніторинг та інше. Програма спрямована на збереження природних ресурсів і не передбачає послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки. Реалізація має сприяти створенню системи екологічного контролю та моніторингу ефективності досягнення екологічних цілей. Ймовірність того, що реалізація Стратегії призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

VII. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Стратегії

Під час здійснення стратегічної екологічної оцінки розглянуто заходи із запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків для довкілля, визначені законодавством.

Під час проведення аналізу відповідності напрямів та завдань Стратегії стратегічним цілям Державної екологічної політики було виявлено ряд заходів, які потребують уточнення формулювань та доповнень. Також запропоновано ряд оперативних завдань, реалізація яких може сприяти поліпшенню екологічної ситуації в регіоні.

Рекомендації СЕО варто врахувати у процесі виконання Стратегії шляхом коригування на першому етапі її реалізації.

Нижче запропоновані доцільні та досяжні заходи (ДДЗ), які передбачається вжити на етапі реалізації Стратегії.

Для запобігання, зменшення, пом'якшення негативних наслідків реалізації напрямів та завдань Стратегії, а також вжиття заходів щодо їх усунення пропонується три групи ДДЗ:

1. Методичної та експертної підтримки.
2. Техніко-інструментального забезпечення.
3. Інформаційно-консультаційного супроводу.

Група заходів методичної та експертної підтримки включає:

– організацію і впровадження на території Тернопільської області та Великоберезовицької громади, зокрема, ефективної системи постійного моніторингу фактичного впливу на довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я в процесі реалізації Стратегії, включаючи добір висококваліфікованих експертів, формування зворотного зв'язку та здійснення процедур можливого коригування чи внесення змін до Стратегії за даними моніторингу;

– забезпечення системи постійного моніторингу стандартизованими методиками оцінювання стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я.

Група заходів техніко-інструментального забезпечення включає: забезпечення системи постійного моніторингу необхідними технічними засобами (аналітичні приладові комплекси та регіональні мережі їх розміщення на території області) і комп'ютерною технікою та ліцензованим програмним забезпеченням.

Група заходів інформаційно-консультаційного супроводу охоплює: формування системи своєчасного, адекватного та ефективного інформування громадськості та організації громадського обговорення щодо запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків впливу на складові довкілля, умов життєдіяльності населення та стан його здоров'я виконання Стратегії, у т.ч. на основі даних моніторингу та з формуванням пропозицій і рекомендацій громадськості.

На всіх етапах реалізації Стратегії заплановані рішення будуть здійснюватися у відповідності з нормами і правилами охорони навколишнього середовища і вимог екологічної безпеки, в тому числі згідно вимог Законів України «Про

охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про охорону земель» тощо.

Для запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків виконання Стратегії передбачається реалізація відповідних заходів. Водночас, це загальні рекомендації щодо усунення негативних наслідків, детальні заходи повинні розглядатися в кожному конкретному випадку під час реалізації конкретних заходів і проектів, а також в процесі надання екологічних дозволів.

VIII. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення

Сценарії розвитку з метою вибору виправданих альтернатив – один із методів прогнозування, окремий розділ стратегічного управління, що посідає проміжну позицію між експертними методами оцінювання та методами математичного моделювання. Традиційно розглядають три головних сценарії розвитку:

1) песимістичний: більшість зовнішніх загроз і багато внутрішніх проблем «спрацюють» і ці ризики настануть з високою імовірністю, значно погіршать існуючу ситуацію незважаючи на зусилля з упровадження Стратегії;

2) інерційний, або трендовий: усе в зовнішньому оточенні «йде, як на даний момент», зовнішні можливості та загрози, що виникають, взаємо компенсуються;

3) оптимістичний: демонструє позитивну динаміку, яка буде можлива за умови успішної реалізації Стратегії, докладання зусиль «з середини системи» або через вдалий збіг обставин і підтримку сильних сторін регіону зовнішніми можливостями.

Базуючись на демографічних тенденціях, аналізі соціально-економічної ситуації в громаді, а також прогнозах макроекономічних впливів, можна припустити, що найбільш імовірним є «інерційний» сценарій розвитку громади. Однак завдяки злагодженим зусиллям усіх зацікавлених сторін, у першу чергу – органів влади різних рівнів, можна створити умови для наближення сценарію розвитку до оптимістичного. Структурований виклад логіки докладання таких зусиль знайшов своє відображення у стратегічних та операційних цілях розвитку що забезпечить розвиток громади за оптимістичним сценарієм.

Крім того, було взято до уваги такі базові припущення: перспективні зміни національного законодавства не погіршуватимуть ситуацію в регіоні; буде забезпечено: належне управління впровадженням і реалізацією Стратегії, що включатиме створення ефективних та прозорих механізмів відбору проектів соціально-економічного розвитку, моніторинг виконання заходів та проектів Стратегії та їх належне фінансування. Таким чином, на нашу думку, було обрано конфігурацію стратегічних і оперативних цілей та заходів з їх реалізації здатних у довгостроковій перспективі не лише підвищити якість життя мешканців громади в умовах інерційного розвитку існуючих факторів впливу, але й запобігти окремим прогнозованим на сьогодні ризикам.

З метою розгляду альтернативних проектних рішень та їх екологічних наслідків під час СЕО Проекту Стратегії розвитку Великоберезовицької територіальної громади на 2021 - 2027 роки, було розглянуто «Нульовий сценарій», без впровадження проектних змін та заходів запропонованих Стратегією.

«Нульовий сценарій» – тобто опис, прогнозування та оцінка ситуації у випадку незатвердження зазначеного документа державного планування.

В процесі здійснення стратегічної екологічної оцінки було розглянуто наступні альтернативи:

Альтернатива 1 «Нульовий сценарій» – опис, прогнозування та оцінка ситуації у випадку незатвердження Стратегії.

Заходи з покращення довкілля будуть здійснюватися без чітко визначеного нормативного документу, яким передбачено напрями та завдання з охорони довкілля. Це призведе до збереження тенденцій, що сформувалися у Тернопільській області та Великоберезовицькій громаді стосовно стану довкілля та здоров'я населення. Такий подальший розвиток не відповідає пріоритетам державної екологічної політики.

Альтернатива 2 «Позитивний сценарій» – опис, прогнозування та оцінка ситуації у випадку затвердження Стратегії, будуть повністю відповідати пріоритетам державної екологічної політики.

Заходи з покращення довкілля будуть здійснюватися відповідно до напрямів та завдань Стратегії. Це призведе до зміни негативних тенденцій, що сформувалися у Тернопільській області та Великоберезовицькій громаді стосовно стану довкілля та здоров'я населення. Такий сценарій відповідає пріоритетам державної екологічної політики.

Альтернатива 3 «Негативний сценарій», що відповідає песимістичному ходу подій: більшість зовнішніх загроз і багато внутрішніх проблем «спрацюють» і ці ризики настануть з високою імовірністю, значно погіршать існуючу ситуацію незважаючи на зусилля з упровадження Стратегії

Опис оцінки ймовірного негативного впливу на довкілля та стан здоров'я населення відповідно до контрольного переліку за альтернативними варіантами наведено у табл. 6.1.

Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Стратегії вказує на те, що реалізація Стратегії позитивно вплине на стан атмосферного повітря, водних об'єктів, ситуацію з відходами, земельні ресурси, біорізноманіття, рекреаційні зони та культурну спадщину. Це означає, що Програма спрямована на екологічно збалансований та інноваційний сценарій розвитку і не потребує розгляду альтернатив.

Виконання запланованих заходів з охорони довкілля та здоров'я населення має спиратися на використання сильних сторін регіону, максимальне використання зовнішніх можливостей, врахування слабких сторін та мінімізації зовнішніх загроз. Сильними сторонами Тернопільської області є: сприятливі природно-кліматичні умови, які є підґрунтям розвитку сільського господарства, наявність достатньої сировинної бази та забезпеченість водними ресурсами, що вплинули на формування достатньо диверсифікованої економіки області та потужного агро-промислового комплексу. Ці сильні сторони підтримуватимуться такими можливостями як зростання інвестиційної привабливості та нарощування міжнародної технічної допомоги, зростання світового попиту на продукцію агропромислового комплексу.

Поглиблення макроекономічних негативних тенденцій на національному та світовому ринках, політична нестабільність, наявність корупційної складової на всіх рівнях влади та продовження воєнного конфлікту на сході може загальмувати інноваційно-інвестиційну активність, в т.ч. у розвиток матеріального виробництва та бізнесу, впровадження новітніх технологій, як наслідок, залишити високою ресурсо- й енергоємність виробництва, ступінь зносу основних фондів та посилити міжрайонні диспропорції у розвитку територій області.

Потенційна загроза, пов'язана з виникненням надзвичайних ситуацій техногенного характеру, недосконалою нормативно-правовою базою щодо інструментів екологічної та податкової політики може негативно вплинути на рівень техногенного навантаження на навколишнє природне середовище та посилити загострення екологічних проблем.

Ризики входження до нових ринків, втрата конкурентоспроможності підприємств через нездатність модернізувати виробництво та вчасно перейти на стандарти ЄС може залишити значним рівень експортної орієнтованості індустриального сектору економіки регіону на традиційні ринки, а також недостатньо розвинутою мережу збуту та інфраструктуру переробки і зберігання сільськогосподарської продукції.

Природне скорочення частки працездатного населення та зменшення видатків домогосподарств на купівлю товарів та послуг посилять уповільнення розвитку будівництва, особливо будівництва житла, а також

На основі проведеного аналізу Робоча група встановила, що найсприятливішим варіантом буде затвердження запропонованої Стратегії. У ході виконання СЕО Робоча група зіткнулася з рядом проблем, які частково ускладнюють більш повне і глибоке здійснення СЕО для Стратегії, зокрема:

1. Недостатність джерел для аналізу інформації медичного характеру. Також інформація щодо виникаючих проблем у сфері охорони довкілля та охорони здоров'я характеризується такими основними структурними компонентами: вплив на клімат; атмосферне повітря; водні ресурси в усіх їх видах; земельні ресурси та ґрунти; біорізноманіття (рослинний і тваринний світ, лісові ресурси, об'єкти і території ПЗФ); відходи (ТПВ, відходи промислового виробництва, небезпечні, токсичні і медичні відходи, радіоактивні відходи, відходи сільськогосподарського виробництва тощо); промислові і комунальні стоки; охорона здоров'я і медицина загалом, Державна служба статистики України не структурує і не аналізує достатньо глибоко і повно. Значна частина інформації збирається методом вибіркового обстеження, що знижує її точність.

2. Слабкість і нерозвиненість ефективних форм партнерської взаємодії в трикутнику «влада – екологічна громадськість – науковці та експерти». Причин і чинників зазначеної слабкості і нерозвиненості ефективних форм взаємодії задля більш повного і глибокого здійснення СЕО доволі багато. Подібне ускладнення, в першу чергу, викликано тим, що досвіду і практики подібної взаємодії в рамках імплементації Угоди Україна – ЄС, нового екологічного законодавства (ЗУ «Про стратегічну екологічну оцінку», 2018 р. та ЗУ «Про оцінку впливу на довкілля», 2017 р. тощо) ще дуже мало.

3. Відсутність досвіду і практики організації ефективного і комплексного моніторингу стану довкілля на рівні регіону та системи реагування на його результати.

ІХ. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Стратегії для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Стратегії, у тому числі для здоров'я населення повинні відстежувати в першу чергу Значущі наслідки для довкілля, в тому числі для здоров'я населення, а також відслідковуватися під час реалізації Стратегії, зокрема, з метою виявлення непередбачених несприятливих наслідків і вжиття заходів щодо їх усунення.

Моніторинг може бути використаний для:

- порівняння очікуваних і фактичних наслідків, що дозволяє отримати інформацію про реалізацію плану або програми;
- отримання інформації, яка може бути використана для поліпшення майбутніх оцінок (моніторинг як інструмент контролю якості СЕО);
- перевірки дотримання екологічних вимог, встановлених відповідними органами влади;
- перевірки того, чи Стратегія виконується відповідно до ухваленого документу, включаючи передбачені заходи із запобігання, скорочення або пом'якшення несприятливих наслідків.

Відповідно до статті 17 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» моніторинг наслідків виконання Документа державного планування, у тому числі для здоров'я населення оприлюднюється один раз на рік органом місцевого самоврядування на своєму офіційному веб-сайті у мережі Інтернет. У разі виявлення не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку негативних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, орган місцевого самоврядування вживає заходів для їх усунення.

Постановою Кабінету Міністрів України від 11 листопада №932 «Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів» затверджено порядок проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів, зокрема, тому що результати моніторингу мають бути доступними для органів влади та громадськості. Протокол про СЕО встановлює необхідність здійснення моніторингу значного впливу на довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я від реалізації затвердженої Стратегії.

Результати моніторингу мають бути доведені до відома природоохоронних органів і органів охорони здоров'я, а також громадськості. Моніторинг може бути використаний для:

- порівняння очікуваних і фактичних наслідків, що дозволяє отримати інформацію про стан довкілля, умов життєдіяльності населення та стан його здоров'я у ході реалізації Стратегії;
- отримання інформації, яка може бути використана для поліпшення майбутніх оцінок (моніторинг як інструмент контролю якості СЕО); – перевірки дотримання екологічних вимог, встановлених відповідними органами влади;

– перевірки того, що Стратегія виконується відповідно до затвердженого документу, включаючи передбачені заходи із запобігання, скорочення або пом'якшення несприятливих наслідків.

Моніторинг фактичного впливу на довкілля, умови життєдіяльності населення та стан його здоров'я у ході реалізації Стратегії здійснюється органом місцевого самоврядування, який визначає періодичність моніторингу, перелік індикаторів, забезпечує доступ до вихідних даних та результатів моніторингу. Із заздалегідь визначеною та доведеною до відома громадськості періодичністю відповідно до встановлених строків оприлюднює результати проведеного моніторингу.

Для проведення моніторингу можуть бути використані як існуючі засоби та методи, так і спеціально удосконалені та удосконалені для цілей СЕО інструменти.

Для організації моніторингу можуть бути залучені науковці та громадськість використані існуючі системи моніторингу та інформаційні системи або вони мають бути спеціально удосконалені для цілей СЕО. Моніторинг раціонального природокористування та якості довкілля базуватиметься на розгляді обмеженого числа відібраних показників (індикаторів), які демонструють наслідки для довкілля, в тому числі для здоров'я населення:

№	Індикатор
Забруднення повітря	
1.	Частка відновлювальних джерел енергії (включно з гідрогенеруючими потужностями та сонячною енергією)
2.	Викиди забруднюючих речовин у атмосферне повітря від стаціонарних джерел
3.	Викиди забруднюючих речовин у атмосферне повітря від пересувних джерел
4.	Споживання енергоресурсів установами комунальної власності
	Споживання енергоресурсів населенням на 1 тис. мешканців
Водні ресурси	
5.	Сільське населення, яке має доступ до покращених умов санітарії
6.	Міське населення, яке має доступ до централізованих систем водовідведення
7.	Скиди забруднених стічних вод у водні об'єкти
8.	Обсяги забору та використання свіжої води
Озеленення/Лісистість	
9.	Рівень озеленення території ОТГ
10.	Площа земель природно-заповідного фонду
11.	Площа лісів
Ґрунти	
12.	Питома вага площі сільсько-господарських угідь екстенсивного використання (сіножатей, пасовищ) у загальній території громади
13.	Питома вага площі деградованих земель
Відходи	
14.	Обсяги утворення ТПВ на території ОТГ
15.	Обсяги утворення промислових відходів на території ОТГ
16.	Частка відходів, що захоронюються
Здоров'я населення	
17.	Рівень захворюваності населення ОТГ

Окрім цього, окремим розпорядчим документом пропонується затвердити перелік показників моніторингу впливу на зміни клімату, з метою фіксації

об'єктивних даних про: зменшення викидів парникових газів, збільшення потенціалу поглинання ПГ, сприяння адаптації території до негативних наслідків зміни клімату. Для оцінки впливу різних видів господарської діяльності на клімат (а також для підготовки аналітичних матеріалів майбутніх ДДП) потрібна наявність даних статистичних матеріалів (представлені на початок дії ДДП та на момент його завершення) щодо використаних видів енергії, палива та матеріалів, дані енергетичних, паливних та інших матеріальних балансів, наприклад:

- споживання електроенергії, Мвтгод;
- спалювання (викопного) палива (кам'яне вугілля, буре вугілля, торф, природній газ, зріджений газ (пропан, бутан), мазут) при виробництві електричної та теплової енергії, т;
- споживання палива транспортом (бензин, дизель, зріджений або скраплений нафтовий газ, керосин), т;
- поголів'я домашніх тварин (молочні корови (доросла молочна велика рогата худоба), інша доросла ВРХ, молодняк ВРХ, вівці, свині, коні, кози, кролі, птиця для розрахунку внутрішньої ферментації та обробки гною), голів;
- землекористування (площа усіх угідь), га.
- лісокористування, в т.ч. в межах населених пунктів (площа озеленення та лісистості), га.

Кількість індикаторів може бути розширено шляхом включення до моніторингу додаткових показників відповідно до запитів або умов реалізації Стратегії.

Х. Резюме нетехнічного характеру інформації

1. За підсумками СЕО підготовлено «Звіт про стратегічну екологічну оцінку проекту Стратегії розвитку Великоберезовицької територіальної громади на 2021 - 2027 роки щодо якого також організовано інформування та обговорення громадськості регіону.

2. Проект Стратегії розвитку Великоберезовицької територіальної громади на 2021 - 2027 роки загалом враховує концепцію сталого розвитку, розроблений у відповідності до конституційного принципу пріоритету інтересів людини у регіональній політиці та зорієнтований на покращення стану довкілля та умов життєдіяльності населення і його здоров'я.

3. Основною метою Стратегії є підвищення якості життя та добробуту населення на основі реалізації обґрунтованих структурних реформ; зростання конкурентоспроможності економіки громади, забезпечення надання якісних та доступних послуг закладами й установами гуманітарної та соціальної сфер; формування дієвої інституційної системи в об'єднаній територіальній громаді; ефективного впровадження започаткованих на державному рівні реформ та в результаті – поліпшення умов життєдіяльності населення і підвищення його добробуту.

4. Аналіз трендів стану довкілля в області виявив тенденції зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря; збільшення забору свіжої води (зокрема, на виробничі потреби та зрошення) і стабілізацію скидів зворотних вод; скорочення обсягів утворення відходів, а також зростання обсягів їх накопичення. Відзначається зростання рівня захворюваності та досить високі показники смертності.

5. Водночас з огляду на посилення екологічних і природоохоронних ризиків і загроз, Стратегія недостатньо враховує можливості і переваги, які продукуються в результаті покращення екологічної ситуації у формі кумулятивних, мультиплікативних та синергічних ефектів у межах регіональної господарської системи.

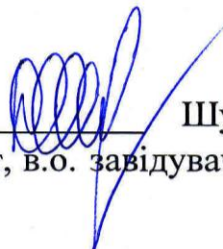

6. Напрями і заходи Стратегії розвитку Великоберезовицької територіальної громади на 2021 - 2027 роки добре узгоджуються зі стратегічними цілями Державної екологічної політики.

7. Реалізація Стратегії з великою долею ймовірності не повинна призвести до появи нових негативних впливів на довкілля, у тому числі на здоров'я населення.

8. У Звіті СЕО Стратегії на виконання обґрунтованих рекомендацій запропоновано впровадити інструменти ефективного і багатостороннього моніторингу впливів на довкілля, у т.ч. на здоров'я населення. Запропоновано систему індикаторів проведення моніторингу відповідно до ключових екологічних викликів та потенційних ризиків реалізації Стратегії.

З огляду на зазначене, можна стверджувати, що в цілому розроблення Стратегії було проведено з урахуванням ймовірних впливів на довкілля та стан здоров'я населення і прагненням нівелювати негативні наслідки. Транскордонні перенесення забруднень в ході реалізації Стратегії відсутні.

Виконавці Звіту СЕО проєкту Стратегії:

1. Відповідальний виконавець: Гунько Сергій Іванович, заступник директора навчально-наукового інституту інноваційних освітніх технологій ЗУНУ
2. Виконавець: Шушпанов Дмитро Георгієвич, доктор економічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри екології та охорони здоров'я ЗУНУ
3. Виконавець: Кривокульська Наталія Михайлівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та публічного управління ЗУНУ
4. Керівник: Брич Василь Ярославович, доктор економічних наук, професор, директор навчально-наукового інституту інноваційних освітніх технологій ЗУНУ